სსრ. საბჭოთა
რესპუბლიკური
ბიბლიოთეკა

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურული საქართველო

1980
№ 24 (2201)
13 ივნისი
პარასკევი

გამოცემის 48-ე წელი.

საქართველოს საბჭოთა მწერლების
კავშირის გამგეობის ორგანო

«ЛИТЕРАТУРУЛИ САКАРТВЕЛО»
ОРГАН ПРАВЛЕНИЯ СОЮЗА СОВЕТСКИХ
ПИСАТЕЛЕЙ ГРУЗИИ

თარგმანი—დღეს, თარგმანი—ხვალ...

„ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქცია დღევანდელი ნომრის ფურცლებზე თარგმანის პრობლემებზე მსჯელობისათვის გიწვევთ. ანკეტაზე, რომელიც რამდენიმე კითხვისაგან შედგება და ლიტერატურის ამ დარგის არსებობის საკითხებს მოიცავს, პასუხს იძლევიან ძველი და ახალი თაობის მთარგმნელები. გულახდილი მსჯელობის შემდეგ, რედაქცია მკითხველს იმის იმედით დაემშვიდობება, რომ ჩვენი ლიტერატურის კიდევ ერთ უანრზე გაიმართა საქმიანი და დროული საუბარი.

ვისურვოთ, რომ სწორედ ამგვარი საუბარი გამოგვივიდეს...

განუზომელია მთარგმნელობითი ლიტერატურის მნიშვნელობა მსოფლიო კულტურის განვითარებაში. მთარგმნელობა სცილდება წმინდა ლიტერატურულ საზღვრებს, და საერთო ცივილიზაციის გლობალურ მოვლენად იქცევა. ალბათ გადაჭარბებული არ იქნება, თუ ვიტყვით, რომ არსებითად, რა დონეზეც აქვს დაყენებული ამა თუ იმ ხალხს მთარგმნელობითი საქმე, იმ დონისაა მისი სულიერი კულტურაც. თარგმანის ესოდენ დიდი მნიშვნელობა უთუოდ მშვენივრად იცოდნენ ძველი საქართველოს გამოჩენილმა მოღვაწეებმა, რომელთაც საუკუნეების მანძილზე ცდა და თავგანწირვა არ დაუკლიათ, რათა მშობლიურ ენაზე ეთარგმნათ მსოფლიო ლიტერატურის, ფილოსოფიისა თუ თეოლოგიის ბრწყინვალე ნიმუშები. ამის დასტურად, სხვა თუ არაფერი, ბიბლიის უძველესი თარგმანიც კმარა, ანდა მოღვაწეობა ჩვენი კულტურის ისეთი დიდი წარმომადგენლებისა, როგორებიც იყვნენ ეკვთიმე და გიორგი ათონელები, ეფრემ მცირე და სხვანი, ქართველ მოაზროვნეთა ამ უთვალსაჩინოეს წარმომადგენლებს კარგად ესმოდათ თარგმანის, როგორც ეროვნული კულტურის განუყოფელი და სასიცოცხლო ნაწილის, მნიშვნელობა; თარგმანის ფენომენი მათთვის უპირველესად საკუთარი კულტურის, ხალხის სულიერი ამაღლების, მშობლიური ენისა და ლიტერატურის განვითარების ერთ-ერთი უმთავრესი იარაღი იყო.

არ შეიძლება ამასთან დაკავშირებით არ გავიხსენოთ ის მეტად საყურადღებო ფაქტი, რომ ჩვენამდე მოღწეულ პირველივე ქართულ ორიგინალურ ნაწარმოებში — იაკობ ხუცესის „შუშანიკის წამებაში“ თარგმანებიცაა მოხსენიებული. არანაკლებ დიდი მნიშვნელობის ფაქტია ისიც, რომ ძველ საქართველოში არ ჯერდებოდნენ ამა თუ იმ ნაწარმოების ერთხელ თარგმნას, ჩვენამდე მოღწეულია ქრისტიანული მწერლობის ერთი და იმავე ნაწარმოებთა რამდენიმე თარგმანი, რასაც ალბათ დედნისადმი ერთგულებისა და უცხო ნაწარმოების მშობლიურ ენაზე ბუნებრივად აუღერების სურვილი განაპირობებდა.

არ შეიძლება არ გავიხსენოთ ქართული მთარგმნელობითი ლიტერატურის განვითარებაში სბას, ილიას და მაჩაბლის როლი. სულხან-საბას დიდი ზრუნვა მთარგმნელობაზე არსებითად იყო მაბულაშვილური სურვილი იმ დროის ქართული ლიტერატურული ცხოვრების მსოფლიო ლიტერატურულ მდინარებაში ჩართვისა, რაც გარკვეული ისტორიული ვითარების გამო საუკუნეთა მანძილზე შეწყდა. ამავე დიდ მიზანს ისახავდნენ ილია ჭავჭავაძე და ივანე მაჩაბელი, რომელთა ღვაწლი თარგმნითი ლიტერატურის აღორძინებასა და ახალ სიმაღლეზე აყვანაში განუზომელია.

მაგრამ ლიტერატურის თარგმნას არასოდეს არ ჰქონია იმგვარი ფართო მნიშვნელობა, როგორიც აქვს დღეს, როცა ხალხთა ურთიერთანამშრომლობა, ურთიერთგაგება, კულტურული დაახლოება და მეგობრობა ჩვენს პლანეტაზე საარსებო მნიშვნელობის აუცილებლობად იქცა. ინტერნაციონალური ძმობა ხალხებისა, რაც საბჭოთა პოლიტიკის ყველაზე უფრო არსებითი ნიშანია, ლიტერატურათა თარგმანს, გარდა კულტურული მნიშვნელობისა, დღეს დიდ პოლიტიკურ მნიშვნელობასაც ხძენს. ოქტომბრის რევოლუციის სამშობლო — საბჭოთა ქვეყანა, რომელიც თავს სამართლიანად თვლის მთელი საკაცობრიო ცივილიზაციის ღირსეულ მემკვიდრედ და გამგრძელებლად, ერთ-ერთ უპირველესი მნიშვნელობის ამოცანად იმას ისახავს, რომ ჩვენი ხალხებისათვის ხელმისაწვდომი გახადოს მსოფლიო კულტურის ყველა უმნიშვნელოვანესი მონაპოვარი. ამიტომ ზრუნავს ჩვენი პარტია მთარგმნელობითი ლიტერატურის კიდევ უფრო განვითარებისათვის, მსოფლიო ლიტერატურის შედევრთა საბჭოთა კავშირის ხალხთა ენებზე თარგმნისა და გამოცემისათვის.

ყველაფერი, რაც დღეს საბჭოთა ლიტერატურაში იქმნება, თარგმანის მეოხებით ხელმისაწვდომი ხდება ჩვენი ქვეყნის ყველა ერის მკითხველისათვის. რუსულ ენაზე დღეს თარგმნილია მოძმე ლიტერატურების თითქმის ყველა საუკეთესო ნიმუში. ეს დიდი მნიშვნელობის საქმე კვლავაც გრძელდება, დასახულია ამოცანა, რომ ითარგმნოს ყველაფერი საუკეთესო, ითარგმნოს მაღალ ლიტერატურულ დონეზე, მთელი სიხვით და გამოჩნდეს მოძმე ხალხთა ლიტერატურების ღრმა იდეური მნიშვნელობა, თავისებურება და სიდიადე.

ბოლო წლებში ჩვენს რესპუბლიკაში ბევრი რამ გაკეთდა მთარგმნელობითი საქმიანობის განვითარებისათვის, მით უფრო თუ გავითვალისწინებთ, რომ წლების მანძილზე ამ დარგშიც სუფევდა თვითდინება და უკონტროლობა... თითქოს დავივიწყეთ მთარგმნელობის მაღალი საზოგადოებრივი, ეროვნული და ინტერნაციონალური დანიშნულება.

დაარსდა საგანგებო ალმანახი, რომელიც მოძმე ერების, მსოფლიო კლასიკის, უცხოეთის თანამედროვე ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშებს ბეჭდავს; მოვიდა მთელი თაობა ნიჭიერი მთარგმნელებისა, რომელთაც ძალუძთ მსოფლიო ლიტერატურის ყველაზე დიდი ქმნილებების ქართულად ამეტყველება; დაიწყო გამოცემა მსოფლიო ლიტერატურის „ოთხმოცტომეულისა“, რომელმაც საშუალება მოგვცა ქართულ ენაზე შექმნილიყო საკმაოდ მდიდარი ბიბლიოთეკა მსოფლიო ლიტერატურის რჩეულისა, თარგმნილიყო და გამოცემულიყო ისეთი ნაწარმოებები, რომელთა უთარგმნელობა არ ეკადრებოდა დიდი მთარგმნელობითი ტრადიციების ხალხს; საქართველოს მწერალთა კავშირთან შეიქმნა მხატვრული თარგმანისა და ლიტერატურულ ურთიერთობათა მთავარი სარედაქციო კოლეგია, რომლის ამოცანაა უხელმძღვანელოს ლიტერატურის ამ დარგს, მიზანსწრაფულად წარმართოს ჩვენი მთარგმნელობითი საქმიანობა, ბოლო მოუღოს თვითდინებას და სტაქიურობას, თარგმნოს ყოველივე საუკეთესო, რაც კი მოძმე ერებისა და მსოფლიოს ლიტერატურაში შექმნილა, ქართული ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშები გააცნოს მოძმე რესპუბლიკებისა და უცხოეთის მკითხველს.

მთარგმნელობით საქმიანობაზე ზრუნვამ განაპირობა დაარსება მაჩაბლის სახელობის ლიტერატურული პრემიისა, რომელიც საუკეთესოდ აღიარებულ თარგმანებს ენიჭებათ.

ახალგაზრდა მთარგმნელთა გამოვლენა და აღზრდა გვიქმნის იმის აუცილებელ და რეალურ საშუალებას, რომ მსოფლიო ლიტერატურის ნიმუშები ქართულად და ქართული ლიტერატურისა სხვა ენებზე ითარგმნოს მხოლოდ და მხოლოდ ორიგინალიდან, რათა ზუსტად გადმოიცეს ნაწარმოების მხატვრული ბუნება, რათა შეიქმნას სრული და ობიექტური შთაბეჭდილება ამა თუ იმ ერის ლიტერატურაზე.

თუ დღეს მთარგმნელობითი ლიტერატურის პრობლემებზე ვიწყებთ საუბარს, ამასაც უფრო მეტის გაკეთების სურვილი განაპირობებს. ქართულ ენაზე უნდა ითარგმნოს და გამოიცეს მსოფლიო ლიტერატურის ყველა უთვალსაჩინოესი ნიმუში, ქართულ ენაზე უნდა შეიქმნას მოძმე რესპუბლიკებისა და უცხოეთის ლიტერატურის რაც შეიძლება სრული ბიბლიოთეკა, ნაელებად უნდა მოვიცალოთ მეათეხარისხოვან ნაწარმოებთა თარგმნისა და გამოცემისათვის, თანამედროვე ქართული ლიტერატურული ნიმუშების შერჩევისა და თარგმნის პრინციპი სახელმწიფოებრივი და ეროვნული მნიშვნელობის დონემდე უნდა ავიყვანოთ.

მწერალი მივლინებაში

მურმან ჯგუბურია

„ჩასვი ვეფხვი მოტორში“

ნარკვევი

მთელი საათია გარაჟის კარებთან ვდგავარ. ვუმზერ გარაჟიდან გამომავალ მანქანებს. არის ერთი რია-რია და ფუსფუსი. ვინ ახლო უბნებში მიდის სამუშაოდ, ვინ — შორს მიემგზავრება.

— აბა ულა, ჯიმალეფი, —ამბობს ერთი ახალგაზრდა შოფერი და ვეება „კამაზის“ კარს აღებს.

— კაკო ვორონეფში მიდის!

— იქაური ბარიშნები მომიკითხე, ბოშო! — მიაძახა კაკოს მეგობარმა შოფერმა.

— გზას ნუ კეტავ! — დაიძახა გარაჟის გამგემ, — მოუსვი ახლა!

„კამაზი“ გარაჟიდან გახრიგინდა.

გარაჟის გამგემ ვიწრო ოთახიდან თავი გამოყო და რომ დამინახა ჩემი „ოვგულით“, მკითხა:

— ვის უცდით თქვენ, მეგობარო!

— ჩხაიძეს! — ვუპასუხე.

— ბენზინის გამო თუ უცდით, ტუულა ცდებით. ბენზინი არა გვაქვს. გვქონდა გუშინ 76-ი, მაგრამ გაგვითავდა.

— არა, მე სხვა საქმე მაქვს!

— მაშინ აბრძანდით ზევით, აგერ იმ შენობის მეორე სართულზე, ჩხაიძე ახლა კაბინეტშია.

— როგორ? მთელი საათია აქ ვარ, ახლა შემოვიდა?

— არა, ბატონო, ჩხაიძე 7 საათიდან აქ არის!

ავედი მეორე სართულზე. მდივან-მემანქანესთან სავალდებულო მოცდა არ დამჭირვებია, რაკიღა ოთახში არ იყო, და პირდაპირ შევაღე ა. ს. კ.-ის უფროსის კაბინეტის კარი.

— შემოდით! — მითხრა ჩხაიძემ და სკამიდან წამოდგა. მერე საბოლოო სიტყვა უთხრა კაბინეტში მყოფ ერთ ჭარმაგ კაცს, როგორც მერე გამოირკვა, ერთ-ერთ იქაური შოფერს, — ახეაო, თქვა და ჩვენ ერთმანეთს ხელი ჩამოვართვთ. თავი რომ გავაცანი, საუბარიც აეწყო. აქ მეც მიმუშავია შოფრად-მეთქი, რომ ვუთხარი, ძლიერ გაეხარდა. — აბა საქმიანი უნდა გამოვიდეს თქვენი ნარკვევი!

— ვნახოთ! ეს ბევრ რამეზეა დამოკიდებული.

— ეს კაცი, — ამბობდა ჩხაიძე, — ახლა რომ გავიდა, ჩემი შოფერია. აგერ 20 წელია აქ მუშაობს. ახლა მოურბინა თავში ეშმაკმა და ცოლს ეყრება. რატომ მერე, არ იკითხავთ? ღვინო გაითავებიათ თურმე ქეიფში და იმიტომ. გვიანი ღამე ყოფილა, საიდან უნდა მოეტანა ღვინო ქალს. არადა, გამწარდა ეს აშენებული და საზღვარსაც გადავიდა. ადგა და წვავდა შინიდან. ერთი კვირაა გარე-გარე დაეხეტება. სასამართლოს მოგიწყობ-მეთქი, დავექაჯნე. არ გაკვირვებია. როგორც გნებავდესო, — მითხრა.

— სხვა რამე იქნება მანდ, ბატონო სოსო!

— იქნება რამე, ცხადია, მაგრამ მიზეზი? მიზეზმა გადამრია ლამის. ხუთი შვილი ჰყავს ამ კაცს. ღარიბი ოჯახი აქვს, მაგრამ გულკეთილია. სტუმრების გადაყოლა იცის.

— როგორც ყველა ქართველმა კაცმა!

— ამისი ამბავი სხვა არის. ნამეტანი გადაყოლა იცის, სულ თვითონ უნდა დაპატიჟოს ამხანაგ-მეგობრები. ვერც დაუვავებამ გაჭრა, ვერც მუქარამ, რა უნდა ქნა კაცმა? — ამბობდა ჩხაიძე და გულთან ახლოს მიჰქონდა ეს ამბავი. ერთი ალაგას ვერ ისვენებდა. საკონტროლო ჯიხურიდან ურეკავდნენ ა. ს. კ.-ის უფროსს, რაღაცეის ნებართვას სთხოვდნენ, რაღაცეებს ეკითხებოდნენ, ჩხაიძე უგუნებოდ პასუხობდა:

— კარგი, მიეცი!

— არა! არ მივცემ მაგ კაცს მანქანას!

— ბენზინი არა გვაქვს! მე რომ მეკითხები, თავი მანდ არ გადგას?

— ვინც არ უნდა იყოს, მორჩა და გათავდა.

— დადეკი ყურმილი!

—როდის ჩამობრძანდით ჯვარზენში?

— აგერ, დღეს ჩამოვედი. 9 საათიდან აქ ვარ.

ჩხაიძემ საათს დახედა.

— მერე სად იყავით აქამდე?

— გარაჟის კარებთან გელოდებოდით, თქვენ კი აქ ყოფილხართ.

— კი, აქა ვარ 7 საათიდან. საერთოდ აქა ვარ მუდამ 7 საათიდან. კარგად თუ არ დავიარე ყოველი კუთხე-კუნჭული, ისე ვერ ვძლებ. ოჯახივითაა თითქოს. გლეხიკაცი რომ ადგება სოფელში დილით და თავის ეზო-კარს შემოუვლის. აქ ვაღამებ. ღამე კი შინ მძინავს.

●

მესამე სატვირთო ა. ს. კ-ს გრძელი ქვის გალავანი აკრავს გარშემო. ამ გალავნის ძირას ფუსფუსებენ საქმისაგან თავისუფალი შოფრები. როცა ცხელა და მზე მაღლა იწევს, სამოთხეა ამ სქელი გალავნის ჩრდილში ჯდომა და ბაასი. საუბრობენ შოფრები და აბოლებენ სხვადასხვა სიგარეტს. ზამთარი რომ ჩამოდგება და სიცივე დაჰკრავს, ქარი რომ აზუზუნდება ჯვარზენში, შოფრები მაინც ამ გალავნის ძირას გროვდებიან. მოფარებულში არიან, ასე ვთქვათ; ოღონდ ამჯერად ქვებზე და ფიცრებზე არა სხედან, ფეხზე დგანან, სიგარეტებს აბოლებენ და ჰაერში მიიკლაკნება ფერადი კვამლი. სუსხია. ზოგმა კიდევაც მოათავა დღიური სამუშაო, მაგრამ მაინც აქ არის ჯერხნობით, უჭირს შინ წასვლა, გარაჟის მიტოვება; იღება და იხურება გარაჟის კარი წამდაუწუმ. ყველაზე მეტად ამ ქარიან დღეს ა. ს. კ.-ის უფროსი ნერვიულობს. ხომ არავინ დამარცხდა ჭიმი „ოვგულით“, მკითხა:

— ეკითხება დისპეტჩერს ჩხაიძე. მერე თავად შევა იმ მომცრო ჯიხურში, აიღებს გრძელ წიგნს, მანქანების გასვლა-შემოსვლას რომ აკონტროლებს, დაიდგამს სკამს და გულდასმით

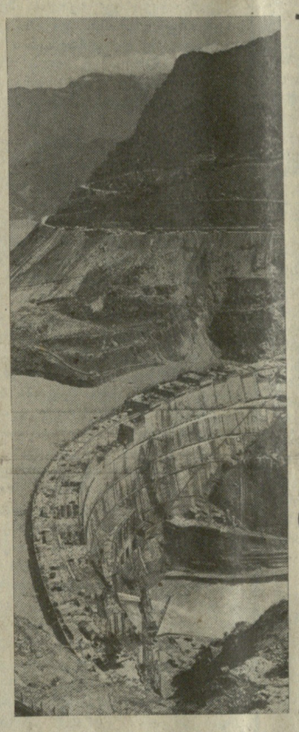

გადაიკითხავს თავიდან ბოლომდე. სინათლეს ჩართავენ ჯვარზენის დასახლებაში. აციმციმდება გარაჟის კარებთან მრგვალი ფარანი...

აქ იმდენი რამე ვნახე და იმდენი რამე გავიგე, ეს რომ დაიწეროს, გაზეთი კი არა, ერთი მომცრო წიგნიც არ ეყოფა. აი, მაგალითად, ამ ა. ს. კ-ის მთავარი ინჟინრის ცხოვრება რომ აიწეროს. უბრალო ზეინკლიდან, რიგითი შოფრიდან—მთავარ ინჟინრამდე. და ეს ყველაფერი ხდება ერთ მშენებლობაზე, ერთ ალაგას, ერთ გარაჟში. პატარა ამბავია?! მაგრამ მოდი ვალაპარაკოთ თვითონ მთავარი ინჟინერი და მისი ამქრები, მისი მხრის ამხანაგები, ეგების ამან უფრო კარგად დაგვანახოს მათი ავან-ჩავანი, ვიდრე ჩემეულმა სიტყვამ. რაც არ უნდა იყოს, ყველა პროფესიის კაცმა სხვაზე უკეთ, თვითონ იცის თავისი საქმე, და თვითონვე დაგვანახებს იმას, რაც კარგად იცის!

ალექსი ოსიპოვი, ა. ს. კ-ის მთავარი ინჟინერი: — მანქანას ყოველდღე უნდა მიხედვა. ორ დღეში ერთხელ რომ მიხედო, არ ეყოფა, თუნდაც ახალთახალი მანქანა იყოს. ეს კანონია. ვინც ამას არ აკეთებს, მანქანაც სადმე უმტყუნებს, არ გამოადგება. შოფერი ხომ გინახავთ სადმე გზაზე, მანქანის ქვეშ რომ წევს და ფეხები აქვს გამოშვერილი, ან კიდევ—თავი. ზოგს ასეთი შოფერი ეცოდება, მე კი ცუდი შოფერი მგონია. წესრიგში არ ჰქონდა, ესე იგი, მანქანა, გარაჟიდან რომ გავიდა. კონტროლი? იკითხავთ ალბათ, კონტროლი ხომ არსებობს, როცა მანქანა გარაჟიდან გადის, ხომ აკონტროლებენო? ჩვენ, ძმაო, მაგისი დრო სადა გვაქვს, ან ვინ მოგვცა, შოფერმა თვითონ უნდა მიხედოს თავის მანქანას. ასე თუ ისე, მანქანა აჭმევს მას პურს, მის ოჯახს. მარჩენალი ვინაა მისთვის. მერე ხომ იცი, რა ციებ-ცხელებაა ჩვენთან დილაობით. აგერ მობრძანდით ადრიანად და ნახავთ. ათასი კაცი მოდის სხვადასხვა წარმოებიდან, ზოგს ხომ შეკეთილი აქვს მანქანა სათავისოდ, წინასწარ დაბეჭეული, ზოგს კიდევ ამ უთენია გაახსენდება, მანქანა რომ უნდა და უფროსის კაბინეტთან იცდის. არადა თადარიგის დაჭერა არცთუ ისე ძნელია. მართლაც, პირი ხომ მაშინ არ უნდა გაგახსენდეს კაცს, როცა ჭამას იწყებ.

20 წელიწადია ჯვარზენში ვცხოვრობ. სხვათაშორის აქ მე ვარ მარტო უცხოკუთხელი, სხვა უბნები კი სავსეა ჩამოსული ხალხით. მაგრამ შოფრის ამბავი ასეთია: მას ადგილობრივ მოსახლეობასთან უწევს სიტყვის გაცვლა-გამოცვლა. აქაური წეს-ადათი მაღაზიაში ხომ არ იყიდება რკინა და ცემენტი. ამაზე მგონი, თქვენი გაზეთიც წერდა, ეს ხომ ასეა, მაგრამ მთავარი მაინც ისაა, კუჭის ზომა იცოდეს კაცმა. თაგვი რომ მდინარეს მიადგება, იქამდე სვამს წყალს, ვიდრე გამძღდება, ესე იგი კუჭი აევსება, მეტს ხომ ვერ დალევს. თაგვმა იცის კუჭის ზომა და კაცმა არ უნდა იცოდეს?! ზოგიერთმა კი არ იცის! ამიტომაც არის, რომ ზოგი ჩვენი შოფერი სამუდამოდ გავთავისუფლეთ სამსახურიდან. ერთ-ერთი მათგანი 200 ვერსის იქით დაიჭირა ავტოინსპექციამ და ტუავიც ვაძრო. ახია, მე ვიტყოდი. თავისი ხომ არ ეგონა მამაცხონებულს ის ცემენტი, ამ სიშორეს რომ მიაქანებდა. იმას ვამბობდი, შოფრისთვის მთავარია თავისი ხელობის ცოდნა-მეთქი. თვითონ უნდა შეაკეთოს მანქანა. თვითონ უნდა მოუაროს. ამხელა მანქანების მოვლა-შეკეთება კი როგორი საქმეა, კარგად მოგეხსენებათ, მერე მთავარია საკუთარი ინიციატივა, რაც საკუთარი, გამოცდილებიდან მოდის. ერთი შოფერი მუავს გარაჟში, გივი ემხვარი, ერთი საათითაც კი არ გაუცდენია ჯერ თავისი მანქანა. იმიტომ რომ მუდამ თავზე დასტრიალებს. არსად საწვავი რომ არ იშოვება, იმას აქვს. საკუთარი დანაზოგიდან! ერთხელ მოხდა, მთელი გარაჟი გაცდა. წვეთი საწვავი არა გვქონდა. და ამ დროს უცებ გავიგონეთ ძრავის თანათანობა. გივი ემხვარმა მანქანა გარაჟის კართან მოაყენა და საგზური ითხოვა. მანქანის წინა სარკეზე ქალალდი მიეკრა და ზედ მსხვილი ასოებით წაეწერა: „ჩასვი ვეფხვი მოტორში!“ მაგრამ ვეფხვი მარტო ემხვარის მოტორში იჯდა. გავშეშდით ყველანი. დავფიქრდით კიდეც. აი, რას ნიშნავს მარჯვე კაცი. პატარა საქმე მაქვს, მურმან ბატონო, და მერე განვაგრძოთ ჩვენი საუბარი.

●

მაგრამ იმ დღეს, სამწუხაროდ, ჩვენი საუბარი არ გაგრძელდა, იმდენი საქმე გამოუჩნდა მთავარ ინჟინერს. მეორე დღეს კი ზედ გარაჟის ტერიტორიაზე შევეჩეხე, ერთ თავის შოფერს რომ ხმამაღლა ელაპარაკებოდა, იმ დროს.

— გამობრუდდი ხომ წუხელის? თვალებში სინათლე არ გიდგას. ვერ გახვალ დღეს გარაჟიდან. — ეს თქვა და მერე მე მოგიბრუნდა. — აი, ეს კაცი კი, — ერთ ზორბა შოფერზე მიმითითა, — წუხანდელი ნაღვინევი კი არა, ახლაც რომ გამომთვრალი იყოს, თავის საქმეს მაინც ჩინებულად მოუვლის. გეხუმრები, მურმან ბატონო, თვარა მთვრალი შოფერი ვის გაუგონია საჭესთან. ერთი-ორი ჭიქა ეგების გადაჰკრან სადმე, ვინ იცის, მაგრამ სამშენებლო ვარჭალაოს ძახლში გავაკრეთ ძმაკაცებმა. ასე იყო. ეს სამი შემთხვევა დღემდე მახსოვს.

მიშა თოლორაია: — აქ ყველა თავისი „ზმირობის“ ამბავს იგონებს, როგორც ვხედავ. ხოლო მე როდესაც ჩვენს მშენებლობაზე ვფიქრობ, ერთი სურათი მახსენდება:

ოლორის უბანში რომ იწყებდნენ მშენებლობას, მაშინ რამდენიმე ოჯახი გადაასახლეს. ტრაქტორებით მოახურეს იქამდა, გადაჯიკეს კოხტა ეზოები, აიღეს ოდები, ჯარგვლები, ნალიები, ბოსლები... საფასური კი მისცეს ყველას და ყველა კმაყოფილი დატოვეს, როგორც ამბობდნენ, მაგრამ ერთი გლეხიკაცი, მგონი უბილავა არის იმისი გვარი, ვერ შეეჩვია ახალ საცხოვრისს და სულ ამ ადგილების დასახედად მოდიოდა მთელი 15 წელიწადი, სადაც ადრე თვითონ ესახლა, შემდეგ ჩვენ გარაჟი ავაშენეთ. მოდიოდა ის კაცი, დაჯდებოდა გარაჟის კარებთან და ჩხრეკდა მიწას წკირით.

ზურაბ გოჰორიშვილი: — ციხიდან გამოვედი... არ ვიცოდი, სად მემუშავა. კაცი რომ ციხეში ერთხელ მოხვდება, იმდენი კაცობა უნდა ჰქონდეს, რომ მეორედ არ ამოჰყოს იქ გადახოტრილი თავი. ხოლო ხელმეორედ თუკი მოხვდა, მერე შესაძლოა სულაც გაუტიოს და არც გაჩერდეს. კაცი ყველაფერს ეჩვევა, ოხერი. ტაქსზე არ წავედი სამუშაოდ... რომელიმე წარმოების ხელმძღვანელის შოფრად მე არ გამოვდგები, ცოტა მძიმე ხასიათი მაქვს და იმიტომ. შორი რეისის ავტობუსის შოფრობა მიზიდავდა, მაგრამ, ჩემმხელა კაცზე თქმულა, აწი მეორეს არ დაადგამენო, და სიმართლე გითხრათ, ეზო-კარი მიყვარს, მიწა მიყვარს, აქ კარგი ჯამაგირი მაქვს. თანაც საკაცო საქმედ მიმაჩნია ამხელა მანქანის ტარება. მართლაც ძნელი საქმეა, მე რომ მკითხოს კაცმა. აი, მივდივარ რუსეთში ჩემი „კამაზით“, ამ ბორბლებს ხომ ხედავ, რამხელაა, დატვირთული ვბრუნდები უკან. ჰოდა, დამეშვა საბურავი. და ეს ოხერი, საფარსაგოდ, მეორე საბურავიც მიჰყვა ზედ. ჩემი დომკრატით ამ მანქანას ვერ აწევ. რა უნდა ვქნა ახლა? ვის უნდა ველოდო ამ ტრამალზე? ათასში ერთხელ ჩამოივლის მსუბუქი მანქანა, მაგრამ რას მიშველის. ვწუეალი შოფრობის მომგონს, ვწუეველი ჩემს თავს, ამხელა მანქანას რომ მოვეკიდე, მაგრამ მეტი რა გზაა, უნდა ვიღონო რამე. ერთი ხანი კიდევაც ვიფიქრე მაშინ, დავაგდებ ამ მანქანას და წავალ, საითაც თვალი გაიხედავს-მეთქი, მაგრამ გამახსენდა ჩემი გარაჟი და ჩემი მეგობარი შოფრები. რა პირით უნდა შევხედო მათ. ვითომ ჩვენ მარტო ჩვენთვის ვწვალობთ და ჩვენთვის ვჭახირობთ, მაგრამ კარგად რომ დაფიქრდე კაცი, არც ასეა საქმე. იმ კოლექტივის გახსენებაც კი, სადაც შენ მუშაობ, ძალ-ღონეს გმატებს. მთავარია, როგორი კოლექტივია შენს გარშემო. ჩვენთან კი კარგი ბიჭები არიან.

სოსო ჩხაიძე, № 3 ა. ს. კ-ის უფროსი: — სხვაგან არ ვიცი და, ერთი ჩვენი პარტიული კრების მოხმენა კი ღირს, — როგორი საქმიანი საუბარი აქვთ ბიჭებს! ზურიკო ბოჰორიშვილი მათი ამქრიდანაა, — მეუბნება ჩხაიძე, — ღირსეული კაცია! — ის კი არ უთქვამს უპირველესად, კარგად მუშაობს, გეგმებს კარგად ასრულებსო, არამედ, ჩვენებური ქართული გაგებით მიუდგა საქმეს, — კაცს თუ ღირსება ამკობს, ეს იმასაც ხომ ნიშნავს, რომ იგი კარგი მუშაკიც იქნება.

ა. ს. კ-ის დირექტორი, იმ სიტყვებში, ეტყობოდა, მარტო ზურრან ბოჰორიშვილზე არ ხარჯავდა, ამ ერთი კაცის დახასიათებით ჩხაიძე მთელ კოლექტივს წარმოაჩენდა, — წარმოაჩენდა იმ მთავარ შტრიხს კოლექტივის ცხოვრებიდან, რაზედაც არის ხოლმე „ამოდებული ჩვენი საქმიანობის ავ-კარგი. და მთელი ჩემი მივლინების მანძილზე ვგრძნობდი მე იმ ერთადერთი სიტყვის ნამდვილ წონას, — სწორედ რომ ღირსეული კოლექტივი შეიძლება დარქვას კაცმა ამ ა. ს. კ-ის მუშაკებისაგან შეკრულ ბირთვს. თუკი სიტყვა „ღირსეული“ არ ნიშნავს მხოლოდ და მხოლოდ წარმატების გამომზეურებას; თუკი სიტყვა „ღირსეული“ არ დამაცირებს ამ კოლექტივის საქმიანობას, ოღონდ არ უფრთხის თავისი ნაკლოვანებების გამომზეურებასაც.

— გვქონდა ჩავარდნებიც, — ამბობს ჩხაიძე.—მაგრამ ეს ერთგვარი გაკვეთილი გამოდგა ჩვენთვის. გვექნება კიდევ ჩავარდნები, — ამას ან ჩვენი ცუდი მუშაობა განაპირობებს, ან კიდევ სხვა და სხვა საწარმოს სათანადო მოუმზადებლობა, მაგრამ ჩვენ რომ ერთმანეთს გადავაბარალოთ ის ამბავი, რომ საქმე ბოლომდე ვერ მივიყვანეთ, ვის რა ხელს მისცემს. დღეს მარტო ის არ კმარა, რომ ერთი წარმოება-უწყება იყოს სათანადო დონეზე, დღევანდელი ცხოვრების მოთხოვნილების დონეზე. მთავარია, გვქონდეს ერთობა; არ შეიძლება ერთი დიდი წარმოების რომელიმე უბანი განუწყვეტლივ დავაჯილდოვოთ და გავამხნევოთ, იმ ერთი დიდი წარმოების სხვა უბნები, საველალო დღეში თუ იქნება. ყველაფერი გადაჯაჭვულია ერთმანეთზე. თუკი ბენზინი არ იქნა, მანქანა სამუშაოდ ვერ გავა. თუკი მანქანა საუშაოდ ვერ გავიდა, რომელიღაც უბანზე, რომელიღაც ბეტონის ქარხანა ან სახერხი არ ამუშავდება. ბეტონის ქარხანა თუ არ ამუშავდა, კაშხალი მაღლა ვერ აიწევა, კაშხალი თუ მაღლა ვერ აიწევა, მთელი „ენერგეტიკის“ გეგმა ვერ შესრულდება, მთელი საქართველოს ენერგეტიკა წაიგების მაშინ. ასე რომ ჩვენივე ხვალე ბოლოს და ბოლოს ყველა ჩვენგანზეა დამოკიდებული. არ შეიძლება ერთის ცაში აყვანა, როცა მეორე მიწაზე ძლივს დადის. მე განსაკუთრებულ ჯილდოს არც ერთი ჩემი ავტოკოლონაზე თავგამოდებულ შოფერს არ ვანიჭებ, თუკი იმავე ავტოკოლონაში ძლიერ ჩამორჩენილი შოფერიც მყავს. აი ვიცი, ეს როგორი გამოსადეგია სხვაგან, მაგრამ ჩვენთან კი ასეა.

კაცს რა უფლია, მაშინ დაინახავდით, ტურბინების გაშვებას რომ დასწრებოდით. როგორ შრომობდნენ ბიჭები, როცა გვიჩრაბგამყვანებს ვეხმარებოდით. როგორ ჭირდა უანგბადო გვიჩრაბში მუშაობა. ეწამლებოდა კაცი. მაგრამ იმდენად დიდი იყო სიხარული, რომ გავუძელით. რამდენიმე კარგი კაცი დაგვეკარგა. რა თქმა უნდა, ეს საომარი ფრონტი არაა, მაგრამ შრომის ფრონტი ხომ არის, დაიღალა კაცი პოსტზე, და ვერ გაუძლო.

●

ვის არ უნახავს, სადმე ფაბრიკის ეზოში, ან კიდევ გარაჟის მახლობლად დაყრილი რკინის ჯართი. აწვიმს იმ ჯართს, ათოვს, გაცვდა, დაიღალა და დადგა მანქანა. შეასრულა თავისი მოვალეობა. ახლა გდია აგერ ცისკენაც ქარსა და წვიმაში და არავინ თავზე ხელს არ გადაუსვამს. მხოლოდ პატარა ბიჭუნები ვერ ეშვებიან ამგვარ ადგილებს, მოდიან აქ და ფიქრობენ ნამდვილ მანქანებზე, იმაზე, თუ როდის გახდებიან დიდები და ღონივრები. ბალღები ფიქრობენ მომავალზე.

თბილისის საოპერო თეატრი: ანდაზა და მოთავაკალი

საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის გამგეობის პლენუმი

თბილისს ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის აკადემიური თეატრის დღევანდელი და ხვალინდელი დღის შესახებ საინტერესო დისკუსიის ტრიბუნა გახდა საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის პლენუმი, რომელიც 10 ივნისს გაიმართა.

პლენუმის გახსნისას რესპუბლიკის კომპოზიტორთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარემ გ. ორჯონიკიძემ აღნიშნა, რომ თბილისის საოპერო თეატრი რუსული და საზღვარგარეთული საოპერო და საბალეტო კლასიკის, თანამედროვე ავტორთა ნაწარმოებების საუკეთესო ნიმუშების პროპაგანდისტია. განუწყვეტლივ გაამდიდრონ ეროვნული რეპერტუარი ახალი ნაწარმოებებით, გამამტკიცონ და გაიორმაონ კოლექტივის თანამეგობრობა კომპოზიტორებთან, აოზარდონ ახალგაზრდა კადრები — ამ და სხვა პრობლემების გადაჭრისათვის უნდა იზრუნოს დღეს ყველამ, ვინც დაინტერესებულია ეროვნული საოპერო და საბალეტო ხელოვნების აღმავლობითა და აყვავებით.

საოპერო თეატრის უპირველესი ამოცანაა შექმნას მაღალმხატვრული სპექტაკლები, რომლებიც შეესაბამება დროის მოთხოვნას. არანაკლებ მნიშვნელოვანია რეპერტუარში კლასიკური ნაწარმოებების შენარჩუნება, მათი გამდიდრება ახალი შინაარსითა და ელფერადობით.

უკანასკნელ წლებში ქართულ სცენაზე შექმნილი საოპერო სპექტაკლები, საბალეტო წარმოდგენები გააანალიზეს მუსიკათმცოდნე მ. ახმეტელმა, ხელოვნებათმცოდნეებმა ნ. ჩერნოვამ (მოსკოვი) და ა. სოკოლოვმა (ლენინგრადი). (საინფორმ).

თარგმანი — დღეს, თარგმანი — ხვალ...

რედაქცია „ლიტერატურულ ანკეტას“ მართავს ქართველ მთარგმნელებთან.

1. რა მიგაჩნიათ გოლო წლების ქართულ მთარგმნელობითს ლიტერატურაში მთავარ მიღწევად?

2. გოლო ხანს საკმაოდ მწვავედ კამათობენ დედნისადმი ერთგულებისა და ე. წ. თავისუფალი თარგმანის თაობაზე. გთხოვთ ორიოდე სიტყვით გაგვიზიაროთ ამ პრობლემისადმი თქვენი დამოკიდებულება.

3. მიგაჩნიათ თუ არა, რომ თარგმნილი ლიტერატურის ქართულად გამოცემაში კვლავ სტიქიურობა და თვითდინება სუფევს. ამჩნევთ თუ არა გოლო წლებში არსებით გარდატეხას ან „შემოქმედებითს წესრიგს“.

4. რა გზით უნდა წყდებოდეს ქართული ლიტერატურული ნაწარმოებების სხვა ხალხთა ენებზე თარგმნისა და გამოცემის საკითხი?

5. გთხოვთ დაგვისახელოთ მსოფლიო ლიტერატურის მთავარი ნაწარმოებები, რომელთა ქართულად თარგმნაც აუცილებელ და გადაუდებელ საქმედ მიგაჩნიათ.

6. რას თვლით ხელახლა სათარგმნად მსოფლიო ლიტერატურის უკვე თარგმნილი ნიმუშებიდან?

ჯუმბერ თითმერია:

1. გოლო წლების ქართული მთარგმნელობითი ლიტერატურის მთავარ მიღწევად მიმაჩნია:

პროფესიულ მთარგმნელთა მძლავრი რაზმის გამოკვეთა;

მთარგმნელთა მუშაობის მიზანსწრაფულად წარმართვა;

მთარგმნელთა პრესტიჟის მნიშვნელოვნად ამაღლება (მარტო მაჩაბლის პრემიის დაარსება რად ღირს!);

ალმანახ „საუნჯისა“ და უურნალ „ლიტერატურნაია გრუზიას“ ფრიად ნაყოფიერი მუშაობა (ოღონდ, ჩვენის აზრით, თარგმანები სხვა უურნალებმაც უნდა ბეჭდონ — ჯერ ერთი, ეს იქნება იმის ხაზგასმა, რომ თარგმანების — როგორც ლიტერატურული პროდუქციის ბეჭდვა მხოლოდ „საუნჯის“ საქმე არაა, მეორეც, — ჩვენმა უურნალებმა საუკეთესო თარგმანების ბეჭდვით ერთგვარი „კონკურენცია“ უნდა გაუწიონ ალმანახს).

2. რეცეპტი არ არსებობს, თავისთავად, თარგმანის ხარისხს არც „დედნის ერთგულების“ პრინციპი განსაზღვრავს და არც „ე. წ. „თავისუფალი თარგმანისა“. მთავარია მთარგმნელის ინდივიდუალობა, უფრო ზუსტად მისი ნიჭი. ისე, ერთმა და იმავე მთარგმნელმა შეიძლება ერთ შემთხვევაში „დედნის ერთგულების“, მეორე შემთხვევაში— „ე. წ. თავისუფალი თარგმანის“ პრინციპს მისდიოს, როდესაც თეორიულ წერილს წერს, შეიძლება კაცი ამა თუ იმ პრინციპს იცავდეს, მაგრამ მწერალი-მთარგმნელისთვის პრაქტიკულად, თარგმნის პროცესში უველაფერი თითქმის გაუცნობიერებლად, ქვეშეცნეულად ხდება. თარგმანი შემოქმედებაა (უნდა იყოს!) და იმიტომ!

მთარგმნელის, ინდივიდუალობა, ნიჭია მთავარი-მეთქი. ეს სულაც არ ნიშნავს, თითქოს, თარგმანის კითხვის დროს დედანი უნდა შთანთქას მთარგმნელის ხელწერამ. მთავარი დედნის აზრი, სული, პოეტიკაა. ა. ტარკოვსკი უკიდურესობამდეც კი მიდის: „თარგმანი, რომელიც ორიგინალის ერთგულია, რომელშიც მთარგმნელი ოდნავადაც არ ჩანს, — იდეალური თარგმანია... მთარგმნელის საკუთარი ხელწერა მკითხველთა თვალისთვის შეუმჩნეველი უნდა იყოს, სხვაგვარად, ეს დედნის თარგმანი კი არა, დედნის გარდთქმა იქნებოდა“. ამ აზრს ბ. პასტერნაკი არამცდაარამც არ მოაწერდა ხელს. მაგრამ ა. ტარკოვსკი ჩინებული მთარგმნელია (თუნდაც, მის მიერ თარგმნილი ბაბულა-ალ მაარი გავიხსენოთ). ბ. პასტერნაკზე უკვე არაფერს ვამბობ.

„დედნის ერთგულების“ და ე. წ. „თავისუფალი თარგმანის“ სინთეზის იდეალურ შემთხვევად მიმაჩნია ი. კრილოვის იგავ-არაკების აკაკი წერეთლისეული თარგმანები.

3. არამცდაარამც... თარგმანის საქმეში გარდატეხა ცოტა ადრე დაიწყო, მაგრამ „შემოქმედებით წესრიგს“ ახლა მეთოდურად (ფართო ფრონტით) ამყარებენ თარგმანისა და ლიტერატურულ ურთიერთობათა მთავარი სარედაქციო კოლეგია და ალმანახი „საუნჯე“. დრამატული ნაწარმოებების თარგმანთა გამოქვეყნებით ამ სფეროში თავის სიტყვას ამბობს უურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“.

ვიმეორებ, თარგმანების ბეჭდვის ტვირთი არც სხვა ჩვენი სალიტერატურო ორგანოების ზურგიდან მოუხსნია ვინმეს.

4. რა დასამალია და, მავანი და მავანი მთარგმნელი ყოფით-პრაქტიკული მიზნებით უფროა „შთაგონებული“, ვიდრე ქართული პოეზიისა თუ პროზის თარგმნის შინაგანი მოთხოვნილებით. ხშირად, მთარგმნელებთან ჩვენს საქმიან, შემოქმედებით ურთიერთობას ენაცვლება ტირადები ურთიერთსიყვარულზე, აუდიტორიებსა თუ პრესაში გულისამაჩუყებელ პანეგირიკების ორომტრიალი... ვინც გვთარგმნის, განურჩევლად უველას მადლობას ნუ ვეუბნებით. არ შეიძლება ერთმა და იმავე კაცმა თარგმნოს რუსთაველი და, ვთქვათ, რომელიმე დაბალი კლასის პოეტი. როცა რუსთაველის მთარგმნელი (თუნდაც ცუდად მთარგმნელი — მოგეხსენებათ, რუსთაველის კარგად თარგმნა, თუ ღმერთმა მხარზე ხელი არ დაგადო, ძნელია!) დასაბეჭდად მწვანეშუქანთებულ ამ დაბალი კლასის პოეტს თარგმნის, მას ბულალტერიასთან უფრო ახლო ურთიერთობა აქვს, ვიდრე პოეზიასთან. ამგვარი სახელდახელო თარგმანები რუსთაველს ვერაფერს შემატებს. ვინც რუსთაველს მდარე თარგმანით გაეცნობა (ასეთნიც ბევრი იქნებიან), რა რანგის პოეტად მიიჩნევს რუსთაველს, თავად განსაჯეთ!

ჩვენ კი ხმას არ ვიღებთ! ან უველაფერს ვიწონებთ.

საჭიროა აღვკვეთოთ ამგვარი ექსცესები. ვიმეორებ, რუსთაველის კარგად თარგმნისთვის მარტო დიდი სურვილი და „ვეფხისტყაოსნის“ დიდი სიყვარული არ კმარა, მაგრამ გვეყოს ვაუკაცობა (რაც სრულიადაც არ იქნება სტუმრისა და მეგობრის უპატივცემულობა!) და ვუთხრათ მთარგმნელს, როცა მისი ნამუშევარი მოიხუსტებს. რა ვუყოთ მერე! ჩვენ „ევგენი ონეგინის“ რამდენიმე თარგმანი გვაქვს, მაგრამ სრულყოფილად არც ერთი არ მიგვაჩნია.

ნამდვილი მეგობარი ამას გაგიგებს!

საჭიროა არა მარტო იმათთან ვითანამშრომლოთ, ვინც თვითონ გვთავაზობს თანამშრომლობას, არამედ ისინიც მოვიზიდოთ, ისინიც ჩავაბათ (აქ, უფრო უპრიანი იქნება ეწეროს არა ისინიც, არამედ ისინი) ქართული ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშების თარგმნის საქმეში, ვინც უკეთ შესძლებს იმას, რაც ჩვენ გვინდა.

...კარგია, რომ ჩვენი მეგობარი, ჩვენი ხშირი სტუმარი მწერლების წიგნებს ვსცემთ საქართველოში, მაგრამ პირდაპირ აუხსნელია: რატომ არ დაადგა საშველი ტრაგიკულად უდროოდ — 19 წლის ასაკში — გარდაცვლილი ნიჭიერი რუსი პოეტის, ქართული პოეზიის ბრწყინვალედ მთარგმნელის, ქართულ პოეზიაზე დიდად საყურადღებო ჩანაწერების ავტორის — ვლადიმერ პოლეტაევის წიგნის გამოცემას, რომელიც უკვე რამდენიმე წელიწადია ზის გამომცემლობა „მერანის“ გეგმაში?

კონკრეტულად ქართული ლიტერატურის ნიმუშია სხვა ხალხთა ენებზე თარგმნის გზებს რაც შეეხება, მათი დასახვა ქართული ლიტერატურის საკავშირო საბჭოსა და თარგმანისა და ლიტერატურულ ურთიერთობათა მთავარი კოლეგიის კომპეტენციაში შედის, მათი მოვალეობაა და, ამ მხრივ, რაც დრო გადის, საქმეს უკეთესი პირი უჩანს.

5. ბიბლია; „ღვთაებრივი კომედია“; „დონ-კიხოტი“; მთელი შექსპირი; „ფაუსტი“; რუსული კლასიკური პროზა (გოგოლი, ტოლსტოი, დოსტოევსკი); ჩვენთვის, გასაგები მიზეზების გამო დიდად საშურია ძველი სომხური, არაბული და ირანული ქრონიკების თარგმნა; ევროპისთვის ფაქტიურად მეოცე საუკუნეში აღმოჩენილი ძველი ეპოქების ჩინური პოეზია და ადრინდელი შუა საუკუნეების იაპონური პროზა...

თავისთავად იგულისხმება, რომ ცოცხალი ლიტერატურული პროცესის, კერძოდ, მთარგმნელობითი პოლიტიკის, მთავარი არტერია, მაინც, თანამედროვე მსოფლიო ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშების დროულად თარგმნაა!

6. არ არსებობს მსოფლიო ლიტერატურის შედევრი, რომლის ხელახლა თარგმნა სასურველი და აუცილებელიც კი არ იყოს! ერთი დიდებული თარგმანი მეორე დიდებული თარგმანით არ იშლება, არ იჩრდილება. ეკერესტი ერთია, მაგრამ მასზე ადიან და ადიან! ადიან ზაფხულში, ადიან ზამთარში, ადიან გაზაფხულზე და შემოდგომაზე, სამხრეთი კედლით, ჩრდილოეთით, დასავლეთით, აღმოსავლეთით!

მსოფლიოს ცივილიზებულ ერებს „ილიადასა“ და „ჰამლეტის“, ღვთაებრივი კომედიისა“ და „დონ-კიხოტის“ რამდენიმე თარგმანი მაინც აქვთ. ამ და ამ ბევრ სხვა შედევრს უველა დრო, უველა ეპოქა „თავის ენაზე“ თარგმნის. ამას მოითხოვს, თუ შეიძლება ასე ითქვას, „სულთა გადასახლების“ მარადიული კანონი!

გიორგი ნიშნიანიძე:

1. ჩვენი საუკუნის ხელოვნების უველა სახეობაში და კერძოდ ლიტერატურაში დეგრადაცია განიცადა ფორმამ— პოეზიაში თეთრი და თავისუფალი ლექსი გაბატონდა, პროზაში აირია დროთა სპექტები, გმირი თითქოს დაიკარგა და ა. შ. ტალანტები უფრო მეთოდებმა და ექსპერიმენტებმა გაიტაცა. ამდენადვე არაკონკრეტული გახდა, ან ერთგვარად დაკნინდა შინაარსიც. ამ პროცესის კანონებს სპეციალისტები უფრო გაარკვევენ. ერთი რამ ცხადია: ორიგინალურ ლიტერატურაში დღეს ბევრი მომენტი ან ქმნადობის პროცესშია, ან გამოკვეთილი არ არის. მეორეს მხრივ, არნახული ფაზი დაედო კაცობრიობის ყოველგვარ კულტურულ მემკვიდრეობას. ასევე დიდ აღმავლობას განიცდის მთარგმნელობითი ხელოვნებაც. ჩვენს საუკუნეს ზნირად თარგმანის საუკუნესაც უწოდებენ. თარგმანი დღეს თითქოს ორიგინალური ლიტერატურის ერთგვარი კომპენსაციაა — თითქმის უველა მწერალი თუ პოეტი დღეს მთარგმნელიცაა. მსოფლიო მხატვრული სიტყვა თარგმანში თითქოს ძველებურად მრთელია და ცხადი.

თარგმანი არც საქართველოში ჩამოუვარდება ორიგინალურ ლიტერატურას (ვგულისხმობ მთარგმნელის პასუხისმგებლობას, პროფესიონალიზმს, ოსტატობას და ა. შ.) ჩვენთვის, როგორც მრავალსუკუნოვანი ლიტერატურის მქონე ხალხისათვის, დიდი ხანია არსებობს მწერლის გამოკვეთილი, დასრულებული ტიპი თუ სახე. რა თქმა უნდა, მწერლებთან ერთად საქართველოში უოველთვის არსებობდნენ მთარგმნელებიც. მაგრამ დღეს მთარგმნელის ტიპი თუ სახე კიდევ უფრო კონკრეტული და სრულყოფილია. თითქოს აუცილებელი გახდა მისი ყოველდღიურობა და მან ფსიქოლოგიური, სოციალური თუ იურიდიული განზომილებებიც კი შეიმატა. დიდ მიღწევად მიმაჩნია, რომ ჩვენი ხალხის შვილებში საპატიო ადგილს მთარგმნელის სახეც იკავებს.

2. მე ძირითადად ლექსებს ვთარგმნი. პოეზიის მთარგმნელი უდავოდ დედნის ერთგული უნდა იყოს. მაგრამ აქ ორ წინაალმდეგობას აქვს ადგილი: ა) პირველი წინააღმდეგობა ენათა სხვაობაში მდგომარეობს. დიდად განსხვავდება მშობლიური ლექსი ნებისმიერი ქვეყნის ლექსისაგან — ტონალობით, ინტონაციით, ბგერწერით, რიტმით, სინტაქსური წყობით, პლასტიკის ხარისხით, შინაგან ძალთა განაწილებითა თუ აქცენტირებით და ა. შ. ლექსში თვითონ ენის სწორედ ამ თავისებურებებს აქვს გარკვეული პოეტური, მხატვრული ეფექტი, რასაც ზოგჯერ შინაარსზე მეტი მნიშვნელობა ენიჭება. ორიგინალის ასეთი ხიბლი თარგმანში მისი ტოლძალი ეფექტით უნდა შეიცვალოს, რაც, თავის მხრივ, რა თქმა უნდა, მეტ-ნაკლებად შინაარსსაც შეცვლის. თარგმნა სჭირდება არა უბრალოდ სემანტიკური შინაარსს, არამედ გაცილებით უფრო მაღალ კატეგორიებსაც- სწორედ რომ დედნის ერთგული უნდა იყოს მთარგმნელი! ისიც ნუ დაგვავიწყდება, რომ ერთიდაიგივე ლექსი ხშირად უველას ერთნაირად როდი გვესმის. ბ) მეორე წინააღმდეგობას თვითონ ორიგინალის შემოქმედი პოეტი ქმნის. ხშირად სტროფში ერთი ან ორი სტრიქონი რითმის კვიმატი ბუნების გამო ძალაუნებურად „ფიქტიური“ გამოდის და მას პოეტი გადამწყვეტ მნიშვნელობას არ ანიჭებს. (დიდი პოეტების შემოქმედებაში ამ „ფიქტიურობასაც“ აქვს თავისი მომხიბვლელობა და ხარისხი, მაგრამ ასეთი სტრიქონები ლექსის ძირითად ეფექტს მაინც არ ემსახურება). ამ ორ წინააღმდეგობათა გამო თარგმანი სცილდება ორიგინალს.

მაგრამ ზოგჯერ ასეც ხდება: ადამიანთა სულიერი პოტენციალი ერთია და თუ მთარგმნელი მთლიანად განიმსჭვალება და გაითავისებს სათარგმნი ლექსის მასულდგმულებელ ცეცხლს, თუ აღტკინების პირველმიზეზს, რა-მაც ერთ დროს რომელიღაც შემოქმედს ეს ლექსი დაუწერინა, მაშინ თითქმის უზუსტეს თარგმანს მივიღებთ (თავის „ფიქტიურ სტრიქონებიანთაც“ კი), რადგან ჭეშმარიტი შემოქმედებითი აქტის სიწრფელე და პატიოსნება ყოველთვის ერთია. მარტო ამ საოცრებისათვის შეიძლება თარგმნოს კაცმა ლექსი. (მე ისიც მჯერა, რომ მთარგმნელმა შეიძლება ორიგინალის ავტორსაც აჯობოს, უკეთუ ამ უკანასკნელზე მეტად გაითავისებს ლექსის პირველ მიზეზსა თუ იმპულსს, რადგან ყველილენელად არსებობს უნივერსალური ენა, ანუ იმ იმპულსთა თუ აღტკინებათა უხლესი კოდი, ყველა დროისა და ერის პოეტებს ერთნაირად რომ ესმით. ჭეშმარიტმა მთარგმნელმა ეს ერთი „უცხო“ ენა აუცილებლად უნდა იცოდეს).

3. როცა რაღაც უსისტემოდ, ფრაგმენტულად და თვითნებურად ხდება, ყოველთვის გონების კატეგორიების მიღმა რჩება და სტიქიურ და ქაოსურ ძალას წარმოადგენს. პირველ პასუხში ვახსენეთ, რომ მთარგმნელობა დღეს ისეთივე აუცილებელი და ცხოვრებისეულია, როგორც შწერლობა. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მთარგმნელობა, როგორც ყოველდღიური ფუნქციაც, მოწოდება და პროფესია, ადამიანის სულის გამოვლენის ისეთივე ბუნებრივი ფორმა ხდება, როგორც მწერლობა. მთავარი ის არის, რომ მთარგმნელობა ადამიანის თვითშემეცნებისა და შეგნების ცხოვრებისეული ფორმაც რომ ხდება და ამდენადაც კარგავს თავის ფრაგმენტულ და სტიქიურ ხასიათს. ცხოვრება კი უველაზე სრულყოფილი ინსტიტუტია. ცხოვრებაში ხარისხთა უველა შკალა და დიაგრამა არსებობს. მაგრამ ამ დროს დაბალი ხარისხი, რაკი იგი მაღლის გვერდით დგას, განვითარებადი და პროგრესულია ცხოვრებისავე დიალექტიკის თანახმად. თავად ორიგინალურ მწერლობაშიც არსებობს დაბალი ხარისხები, მაგრამ ჩვენს ლიტერატურას სტიქიურობას ვერავინ დაუბრალებს.

სწორედ ამ ევოლუციურ წესრიგსა და პროგრესს ითვალისწინებს ისეთი სპეციალური დაწესებულებაც, როგორიცაა საქართველოს მწერალთა კავშირთან არსებული მხატვრული თარგმანისა და ლიტერატურული ურთიერთობების მთავარი სარედაქციო კოლეგია, როგორც დღეკვანდელი მთარგმნელობითი მრავალფეროვანი და ინტენსიური მოღვაწეობის კანონზომიერი სახელმწიფოებრივი ფორმა.

კოლეგიამ თავი მოუყარა ნიჭიერ მთარგმნელთა დიდ ჯგუფს, შექმნა ქართულ ენაზე თარგმნილი ლიტერატურის ბიბლიოგრაფია და შეაფასა თარგმანთა ხარისხი თავისი შემდგომი მოღვაწეობისათვის, აწარმოებს რეპუბლიკის გამომცემლობებში შემოსული მრავალი სათაუო თარგმანის რეცენზირებას, ხელს უწყობს ახალგაზრდა მთარგმნელთა გამოვლენასა და დაოსტატებას, იძლევა სათარგმნი ლიტერატურის რეკომენდაციებს, ანდენს გამომცემლობათა შორის თარგმანის კოორდინაციას, ეწევა თარგმანის ხარისხის აქცენტირებასა და საერთოდ, მთარგმნელობითი მოღვაწეობის სტიმულირებას.

4. ქართული ლიტერატურული ნაწარმოების სხვა ხალხთა ენებზე თარგმნის იდეალურ გზად ამავე ნაწარმოების ჭეშმარიტი ლიტერატურული ღირებულება და მისი საყოველთაო აღიარება მიმაჩნია.

5. ყოველმა კულტურულმა ერმა რაღაც მცირე სხვი მაინც უნდა გაითავისოს განვლილი ცივილიზაციებიდან. მაგალითად, ვედები, შაჰკარასა და კაპილას ფილოსოფიური ნაწარმოებები ინდურიდან, ძვ. ეგვიპტური მითები, ჰომნები და ზღაპრები, „ბიბლია“. ებრაულიდან, ძვ. ბერძნულიდან ჰესიოდეს „სამუშაონი და დღენი“, ბერძნული დრამა მთლიანად, ლათინურიდან ვერგილიუსის „ენეიდა“ და ოვიდიუსის „მეტამორფოზები“. ევროპის ლიტერატურა ჩვენთვის ასე თუ ისე ხელმისაწვდომია, კარგი იქნებოდა ნაკლებადცნობილი ესეისტური ლიტერატურის თარგმნა. მაინც მთავარია როგორ ვთარგმნით, ერთი კარგი თარგმანი ალბათ სჯობს ათ მდარე თარგმანს.

6. ძალზე ბევრი და არა იმიტომ რომ მაღალხარისხოვანი თარგმანები არ მოგვეძევება. ყოველი უკეთესი თარგმანი ახალი ქმნილებაა, ახალი საოცრებაა.

რუსუდან ქებულაძე:

ჩვენ მუდამ ვამბობთ ლიტერატურაზე — მიმდინარეობა, დინებაო. იმიტომ რომ იგი მოძრაობს, ხან უფრო ჩქარა, ხან უფრო ნელა, მოძრაობს მუდამ, ივსება შენაკადებით და ერთერთ შენაკადს მისას თარგმანი წარმოადგენს.

გაჩნდა დამწერლობა, მწერლობა, და მის კვალდაკვალ გაჩნდა თარგმანიც. ქრისტიანობის გავრცელებისთანავე უველა ენაზე ითარგმნა სახარება, იმიტომ, რომ უველას თავის ენაზე უნდოდა ლოცვა; ასევე უველას უნდა კარგი წიგნი თავის ენაზე წაიკითხოს. სახარების, ვისრამიანის თუ სხვათა თარგმნამ თავის დროზე, ვინ იცის, რამდენი ახალი სიტყვა, რამდენი ახლებურად, თავისი ენის შესატყვისად მოქნეული წინადადება დაამკვიდრა, სხვისი სინტაქსური ფორმები შეითვისა, ჩვენ რომ უკვე ქართულის სისხლხორცეულად მიგვაჩნია. ამიტომაა, რომელიმე ერის უმრავლესობამ საკუთარის გარდა სხვა ენაც რომ იცოდეს, ხა მაინც უნდა ცდილობდეს თავის ენაზე თარგმნოს იმ ენის ლიტერატურა. რადგან ენა მისდათავად არ მდიდრდება, მას სხვა წყაროებითაც უნდა შევსება.

ყოველი ბრწყინვალე თარგმანი ლიტერატურის მოვლენა იყო და არის, ყოველი ბრწყინვალე მთარგმნელი თავის სკოლას ჰქმნის. ასეთი სკოლა იყო ჩვენში საეკლესიო თარგმანი (სახარება, საგალობლები), საერო („ვისრამიანი“ თუ სხვ.). ასეთივე დიდი სკოლა ჰქმნა ივანე მაჩაბელმა. დღეს შექსპირის მთარგმნელებისთვის გზა თელილია, მაჩაბლის თარგმანის კალაპოტს, რომც ეცადოს, ვერავინ გადაუხვევს. ასეთივე სკოლა შექმნა გერონტი ქიქოძემ, ფაეტონი, დახვეწილი, დიდი გემოვნების ქართულის სკოლა, ი. და ა. ახალშენიშვილებმა შესაშური სინტაქსით, თედო სახოკიამ და ა. შ.

რა გაკეთდა ამ ბოლო წლებში? მე ვიტყოდი, ის, რომ თუკი ორი-სამი ათეული წლის წინათ დიდი ლიტერატურის ნიმუშებს დროდადრო და უფრო ხშირადაც გაუწაფავნი იგდებდნენ ხელთ, ახლა მათ არე შეეწალოდათ, მათ წილად უფრო მდარე ლიტერატურა დარჩა, რომელთა დასტამბვაზე კარგი იქნებოდა საერთოდაც უარი გვეთქვა. ახლა უკვე მძლავრობს კარგ მთარგმნელთა დასი და საკმაოდ დიდი დასიც. ახლა მეფობს მათი გემოვნება და სურვილი, კარგი მთარგმნელი კი მდარე ნაწარმოებს არ შეარჩევს, ყოველ შემთხვევაში, მე ასეთი არ შემხვედრია. ახლა დაარსებულია მხატვრული თარგმანის კოლეგია, რომლის ვალია მეთვალყურეობა გაუწიოს თარგმანის საქმეს. უკვე შეიმჩნევა სისტემა, რა ვთარგმნოთ, რა უფრო საჭიროა. ყველა ცივილიზებულ ერში თარგმნა ძველი კლასიკით იწყება და მერე გადადის ახლზე. ჩვენთან გარკვეული დროის მანძილზე, ვფიქრობ, ამ ტრადიციას აღარ მისდევდნენ. და სწორედ ეს არის ბოლო ხანების მთარგმნელობითი ლიტერატურის მიღწევაც, რომ ამ ხარვეზის შევსებას თანდათან, მაგრამ მაინც ვცდილობთ.

მართალი გითხრათ, ცოტა მაოცებს ასეთი კითხვა: იყოს თუ არა თარგმნელი ერთგული დედნისა? ან ასეთი თქმა: თავისუფალი თარგმანი. რას ნიშნავს თავისუფალი თარგმანი? თუ ეს ნიშნავს, არ მისდიო სიტყვა-სიტყვით დედანს, ვინაიდან სიტყვასიტყვით თარგმანი მხოლოდ კალკაა, მხოლოდ გაუგებარს ხდის აზრს, მოიქნიო წინადადება ქართული სინტაქსის შესაბამისად, არ აავსო თარგმანი უცხოუცხო სიტყვებით, შეეცადო მოძებნო მათი ქართული შესატყვისები, რა თქმა უნდა, თარგმანი თავისუფალი უნდა იყოს. ხოლო თუ ეს ნიშნავს — დაარღვიო კილო ავტორისა, დაუკარგო თავისებურება, მისი და მხოლოდ მისი სურნელი, ვერ იცნო პირველივე სტრიქონებით, ვთქვათ, ეს ფოლკნერია და არა ჰემინგუეი, გაუშიფრო ავტორს უველაფერი, როცა ის მხოლოდ მინიშნებით, მხოლოდ ქვეტექსტით, სტრიქონსა და სტრიქონს შუა გამცნობს თავის სათქმელს, მე ვიტყოდი, ეს უპატივცემულობა, უბოდიშობაა ავტორის მიმართ. არავის არა აქვს უფლება არ მისდიოს ავტორს, თქვას იმაზე მეტი ან ნაკლები, რისი თქმაც მას უნდა, დაურღვიოს ქსოვილი და თავისი გემოვნებით ხელახლა მოქსოვოს.

ნიკო ყიასაშვილი:

1. ახალი დახვეწილი პროფესიონალი მთარგმნელებით ჩვენი ლიტერატურის გამდიდრების პროცესი.

2. ორიოდე სიტყვით თარგმნის თეორიის ამ ერთ-ერთ ძირითად პრობლემაზე ვერაფერი ითქმის. მოკლე პასუხში ალბათ ის უნდა აღინიშნოს, რომ ერთიც შეიძლება სახიფათო აღმოჩნდეს და მეორეც, თუ არასწორად იქნა გაგებული „დედნისადმი ერთგულებისა“ და „თავისუფალი თარგმანის“ არსი. თარგმანი ალბათ საკმაოდ ერთგული უნდა იყოს დედნისა, რომ თარგმნად დარჩეს და არ იქცეს იმავე თემის თავისუფალ გადამღერებად თუ ვარიაციად და, ამავე დროს, საკმაოდ თავისუფალი უნდა იყოს, რათა დედნის ტექსტის პედანტურმა გადმოღებამ, აბსოლუტურმა ფრაზეოლოგიურმა იდენტურობამ არ მოკლას თვითონ ნაწარმოები. არა მგონია თეორიულ დებულებათა კორიანტელმა რაიმე შუქი მოჰფინოს იმას, თუ როგორ უნდა განხორციელდეს ეს მოთხოვნა. ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში ეს პრობლემა თავისებურად გადაწყდება. მიუხედავად თეორიული მომზადებისა, მთარგმნელი ან მოერევა ამ ამოცანას ან ვერა. თარგმნის პრობლემისადმი ჭეშმარიტად შემოქმედებითი მიდგომის ეტალონად რჩება ი. მაჩაბლის ბრწყინვალე მთარგმნელობითი მოღვაწეობა.

3. სტიქიურობიდან სრული თავის დაღწევა რთული და ხანგრძლივი პროცესია, მაგრამ ეს პროცესი აშკარად დაწყებულია. დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ მხრივ მთარგმნელობითი კოლეგიის შექმნას და მის მიერ გაშლილ ნაყოფიერ მუშაობას, თუმცა საჭირო „სულლექციის“, მკაცრი შინაგანი წესრიგის მიღწევის საწინდარს მაინც ძირითადად ისევ და ისევ მთარგმნელთა საერთო პროფესიული დონის ამაღლება წარმოადგენს.

4. ჩვენი უბედურება ამ მხრივ ის არის, რომ დიდი პოეტები და მწერლები ან პირველხარისხოვანი პროფესიონალი მთარგმნელები' ქართულს არ სწავლობენ. ამიტომ, უპირველეს ამოცანად მესახება კარგი კომენტირებული პწკარედების მომზადება რუსულად (და შეძლებისდაგვარად სხვა ენებზეც).

მთავარ სარედაქციო კოლეგიას ამ მხრივ განუსაზღვრელი შესაძლებლობანი გააჩნია და, რამდენადაც ვიცი, იგი ამ შესაძლებლობებს იყენებს კიდეც. არანაკლებ მნიშვნელოვნად მესახება დამზადებული პწკარედების გამრავლებისა და სათანადო ადრესატებისათვის მათი მიწოდების ორგანიზაცია. არ უნდა ველოდეთ, როდის დაინტერესდებიან ჩვენი ლიტერატურით, საჭიროა მთარგმნელების დაძებნა, მათი „მოხიბვლა“, დაბევება.

5. უკანასკნელ წლებში ეს ხარვეზი საგრძნობლად შევსო. ძნელია სრული რობიექტურობით გამოიყოს აუცილებელი ათეული. ჯერ-ჯერობით თარგმნილ თხზულებებიდან ენგელიუსეულივანი ლიტერატურიდან დავასახელებდი ალორენსა სტერნის „ტრისტრამ შენდის“, ბეუტელ კალლიროჯის პოემას „ძველ მეზღვაურს“, დეივიდ ლორენსის „ვაეუშვილებსა და საუვარლებს“, ჯეიმზ ჯოისის „ულისეს“, ოლდოს ჰაქსლის „კონტრაპუნქტს“, ფოლკნერის „ხმაურსა და მძვინვარებას“; აგრეთვე მარსელ პრუსტის „დაკარგული დროის ძიებას“, თომას მანის „დოქტორ ფაუსტუსს“, ჰერმან ჰესეს „თამაშს როშა მარგალიტებით“, გაბრიელ გარსია მარკესის „მარტოობის ას წელს“. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარი ჩამოთვლა თუ მისი შეზღუდვა მუდამ პირობითია: ამ სიის გაგრძელება და დაზუსტება, რა თქმა უნდა, კიდევ შეიძლებოდა.

6. ჩემის ღრმა რწმენით, არც ერთი ერის მთარგმნელობითი ლიტერატურა არ ჩაითვლება სრულყოფილად, თუ მას არ გააჩნია „ბიბლიის“ მაღალმხატვრული თარგმანი. მიუხედავად იმისა, რომ ქართული „ბიბლია“ მსოფლიოს ერთ-ერთი შესანიშნავი ლიტერატურული ძეგლია, მას მაინც ახალი მეცნიერული და მწერლური თვალი ესაჭიროება.

თამაზ ჩხეიძელი:

ის, ვინც თვალს გადაავლებს ქართული მთარგმნელობითი ლიტერატურის ნახევარსაუკუნოვან გზას, აუცილებელად შენიშნავს ერთ მთავარ ტენდენციას: ეს არის ენობრივი სტილის სრულყოფის ტენდენცია, რაც საერთო იყო, როგორც მთარგმნელობითი, ასევე თვითმდგომი ქართული ლიტერატურისთვისაც, მაგრამ პირველში იგი უფრო მკვეთრი თვალსაჩინოებით არის გამოხატული. ენობრივი სტილის სრულყოფა გულისხმობს ლიტერატურის არა მარტო ლექსიკურ განახლებასა და გამდიდრებას, არა მარტო ენის შინაგანი ბუნებრიობის, მისი „სოფლხატისა“ და სიღრმისეული მრავალნიშნადობის გამოვლინებას, არამედ ენობრივი ფენომენისადმი ისეთ განსაკუთრებულ ინტერესს, როცა ამა თუ იმ მწერლისა და პოეტის შემოქმედების ყოველმხრივი ანალიზისა და აქედან გამომდინარე შედეგების გათვალისწინების დროს ყურადღების ცენტრში მათი ენობრივი „ხედვის“ ყველა ასპექტი ექცევა.

უკანასკნელ ათწლეულში სწორედ ამ გეზით გამახვილდა ყურადღება, რასაც თვალნათლივ ადასტურებს ალმანახ „საუნჯეში“ გამოქვეყნებული თარგმანები. მათში ენობრივი სრულყოფის სწორედ ასეთნაირი დონეა მიღწეული, კონკრეტულად, დღევანდელი მთარგმნელობითი ხელოვნების მიღწევად მიმაჩნია ბოლო წლებში გამოქვეყნებული დოსტოევსკის „ეშმაკები“ (რუსულიდან ქებულაძე), რაბლეს „გარგანტუა“ (გურამ გოგიაშვილი), თომას მანის „ჯადოსნური მთა“ (დალი ფანჯიკიძე), პასკალისა და პოლ ვალერის ესეები (ბაჩანა ბრეგვაძე), ჯემალ აჯიაშვილისა და გიორგი ნიშნიანიძის ლექსური თარგმანები და სხვ. ეს „სხვ.“ მოიცავს, როგორცა თქვა ერთმა მწერალმა, „მთარგმნელთა მცირერიცხოვან, მაგრამ ძლიერ რაზმს“, რომლის თითოეული წევრი არაფრით ჩამოუვარდება მთარგმნელობითი ლიტერატურაში სახელმოხვეჭილ არცერთ ეგრეთ წოდებულ „ლიდერს“...

„თავისუფალი თარგმანი“ მთარგმნელობითი ხელოვნების, განსაკუთრებული სახეა და არ უნდა ვიფიქროთ, რომ მას არ ძალუძს ლიტერატურაში დადებითი როლის შესრულება. კამათი, მე ვფიქრობ, „დედნისადმი ერთგულების“ სხვადასხვა თვალსაზრისებს ეხება. ყველა შეთანხმებულია იმაში, რომ თარგმანმა, უნდა უერთგულოს დედანს (ლაპარაკი გვაქვს ლექსურ თარგმანზე). თარგმანი დედნის ადექვატური უნდა იყოს! მაგრამ კონკრეტულად რას გულისხმობს ეს ტერმინი? თარგმნის შეფასების უნივერსალური კრიტერიუმი არ არსებობს და ამიტომ ყველას თავისებურად ესმის დედნისა და თარგმანის ეს „შესაბამისობა“. შეთანხმებულნი არიან იმაშიც, რომ ლექსურ თარგმანში ამ შესაბამისობას უპირატესად ინტონაცია განსაზღვრავს, ვინაიდან „ლექსის კომპონენტებს შორის უმთავრესი და არსებითი ინტონაციაა“. ამ ცნებას განმარტავენ, როგორც ენის ბგერულ საშუალებათა ჯამს, რომელიც ფონეტიკურად აწესრიგებს მეტყველებას და ფრაზის შიგნით აზრობრივ კავშირებს ამყარებს. ინტონაციაშია კონცენტრირებული ლექსის სიცოცხლე, მისი ხმიერების დინამიკა, რომელიც თავისთავად მოიცავს სალექსო მეტყველების ტემპის, აქცენტებისა და რიტმულ შეუღლებათა ათასგვარ კომბინაციას, „მხოლოდ აზრისა და გრძნობისაგან ნაშობი ინტონაციური დაძაბულობა ჰქმნის ლექსს და არა მისი გარეგნული ნიშნები“ (ვ. როსელლი)...

მაღალი დონის კამათი იმის გარშემო უნდა მიმდინარეობდეს, თუ საშუალებათა რა რეზერვით და რა მიმართულებით ცდილობს ესა თუ ის მთარგმნელი ლექსური ინტონაციის ახლადქმნას. პოეტები და მთარგმნელები საკუთარი მსოფლმხედველობისა და სტილის, საკუთარი შთაბეჭდილების, ანალიზისა და გააზრების საფუძველზე ცდილობენ ინტონაციური შესაბამისობის მიღწევას და სწორედ ეს „გარდაუვალი სუბიექტივ

ჩვენი მილოცვა

კოლაუ ნადირაძე — 85

ამ დიდ გზაზე...

„მშფოთვარე სულს სიმშვიდეს გვრიან თვალები, თუ მათ შეაჩვევ ხშირად უცქირონ ცის უძირო ლაჟვარდს“ — წერს კოლაუ ნადირაძე თავისი ერთ-ერთი წიგნის წინათქმაში. და მართლაც, მღელვარე სულის პოეტს სამშობლოს უძირო ლაჟვარდები ჰმატებენ ფერსა და სინაზეს, აღავსებენ იმ სინედლითა და სურნელებით, რაც პოეტის ბოლოდროინდელ ლექსებშიც ძალუმად შეიგრძნობა.

დადის თბილისის ქუჩებში 85 წელს გადაბიჯებული ქართული ლექსის ჭეშმარიტი ოსტატი და მის მკითხველსა თუ კოლეგას გული სიხარულით ევსება. ახალგაზრდა პოეტები, როგორც მეტრსა და მასწავლებელს ისე მიიჩნევენ, უფროსი თაობის პოეტები ხვდებიან, როგორც გულითად მეგობარს, ბრწყინვალე პოეტსა და მთარგმნელს.

ჩვენ ყველას გვიყვარს მარად ჭაბუკური შემართების კოლაუ ნადირაძესთან საუბარი, კამათი ჩვენი პოეზიის ავ-კარგზე: მოგონებებს ხომ ნუღარ იტყვით... რამდენი რამ შეუძლია გაიხსენოს ბატონმა კოლაუმ. ის ხომ ცოცხალი მატიანე და მონაწილეა ამ საუკუნის ქართული ლიტერატურული ცხოვრების უმეტესი ნაწილისა.

კოლაუ ნადირაძე — ლიტერატურული ჯგუფის „ცისფერი ყანწების“, „პოეზიის დღის“ პირველი გაზეთის, უურნალების —„მეოცნებე ნიამორებისა“ და „შვილდოსნის“ ერთ-ერთი დამაარსებელი...

კოლაუ ნადირაძე — რუსული და ფრანგული ლირიკის ჩინებული მთარგმნელი...

და, რაც მთავარია, კოლაუ ნადირაძე — ქართული ლექსის ბრწყინვალე ოსტატი.

განა ოდესმე გამოიცემა ქართული პოეზიის ანთოლოგია, სადაც კოლაუ ნადირაძის ლექსები (თუგინდ „წიწამურიდან საგურამომდე ეკლიანი და პატარა გზაა“) საპატიო ადგილს არ დიკავებენ?

პოეტი ავტობიოგრაფიაში იგონებს, როგორ გაება თანაგამნაზიელებთან ერთად ქუთაისში აკაკის ეტლში, რათა დიდი მგოსანი საიუბილეო საღამოზე მიეყვანათ.

და აი, შვიდ ათეულ წელზე მეტია კოლაუ ნადირაძე გაბმულია ქართული პოეზიის, ქართველი ხალხის სიყვარულისა და ერთგულების მძიმე და საპატიო უღელში.

ნუმცა დაღლილიყოს ჩვენი საყვარელი პოეტი უკვდავების ამ დიდ გზაზე.

იოსებ ნონეშვილი

პატრიარქი ქართული ლექსისა

კოლაუ ნადირაძეს მეცხრამეტე საუკუნის ჰაერი აქვს ნასუნთქი. მომავალმა პოეტმა ხუთიოდ-ექვსიოდ წელიწადით დაასწრო ჩვენი მშფოთვარე საუკუნის დაბადებას. დროის ამ მცირე, მეტად მცირე მონაკვეთზე მოასწრო იმერეთის, რაჭისა და გურიის შემოგარენი ეხილა, დიდი აკაკის მოფერება-ალერსიც ეგემნა და იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენასაც“ დაწაფებოდა.

ბალღობის ეს წლები კოლაუ ნადირაძეს დღეს გაფერმკრთალებული და დაწყვეტილი საამო სიზმარივით ახსოვს, მაგრამ მაინც ძალიან უყვარს ხოლმე ყოველივე ამის გახსენება. ბავშვობის მოგონებისას იგი, ისედაც თბილი და ალერსიანი, უფრო თბილი და გულითადი ხდება.

ამ ნეტარ მოგონებებს ბევრჯერ უჩენია თავი სინაზითა და კდემამოსილებით აღსავსე ლექსებში და ძალიან ძუნწად დაწერილ ავტობიოგრაფიაში, რომელიც, ჩემი აზრით, მისგანვე განცდილისა და ნახულის შევსებას მოითხოვს, მოითხოვს, რათა არ დაეკარგოს შთამომავლობას იმდროინდელი დიდად საინტერესო ამბები, კერძოდ, ამბები „ცისფერყანწელთა“ ლიტერატურული ცხოვრებისა.

პოეტის ერთტომეულს წამძღვარებული აქვს საოცარი გულწრფელობით დაწერილი მიძღვნა მამისადმი:

„ძვირფასო მამა! შენ ვერ მოესწარ ამ წიგნს. იგი გახსენებია მხოლოდ იმისა, რასაც რგავდი ჩემში შენი სათუთი ხელით. ყამს მყუდრობისა, შენს მუხლებზე მჯდომი, ჯერ კიდევ ყრმა, ჩუმად გისმენდი და ვითვისებდი შენს სიყვარულს და შებრალებას ყოველი სულდგმულისადმი. შენ შემასწავლე გულისხმიერებით ადამიანებთან მისვლა, ჩემი ერისა და დიადი ქართული ენის სიყვარული. შენ შთამაგონე პატიოსნების რაინდულად დაცვა, შენგან გავიგე, რომ მშფოთვარე სულს სიმშვიდეს გვრიან თვალები, თუ მათ შეაჩვევ ხშირად უქცირონ ცის უძირო ლაჟვარდს...“

ეს პატარა მიძღვნა მამისადმი პოეტის შემოქმედებისა და პიროვნების თავისებური გასაღებია, თავისებური მეგზური.

სპარტანულმა აღზრდამ კოლაუ ნადირაძე დღემდე სულით სპეტაკი და ფიზიკურად ჯანსაღი მოიყვანა. მიუხედავად იმისა, რომ ცხოვრების ამ გრძელსა და ძნელ გზაზე ბევრ ხიფათსა და უსიამოვნებას გადაეყარა, ტკივილიც ბევრი იგემა და, რასაკვირველია, სიხარულიც.

კოლაუ ნადირაძისათვის ბუნებამ არ დაიშურა ნიჭი და შთაგონება. პირველი ლექსების გამოქვეყნებისთანავე ფრიად ხალხტერესო შემოქმედის სახელით მოინათლა და დღემდე არ შეუბღალავს ეს სახელი... როცა პოეტის სხვადასხვა პეროიდში შექმნილ ნაწერებს კითხულობ, ისეთი შთაბეჭდილება გრჩება, თითქოს მან ცხოვრების გზაზე გამოიზოგა დიდი პოეტური ენერგია, რათა სიბერეშიაც არ შენელებოდა ცეცხლი შთაგონებისა. გასაოცარი ისაა, რომ ბოლოდროინდელ დახვეწილ, ფერადოვან ლექსებში პირველი დაუვიწყარი სიყვარულის ურყოლვასა და ოროთოლვას ახალგაზრდული მგზნებარებით აცოცხლებს და სიჭაბუკის მეგობართა წარუშლელ სახეებსაც ხატავს, ხატავს გულისტკივილითა და განუმეორებელი ოსტატობით.

პოეტის ბედნიერება ისაა, რომ მას ხელში არასოდეს მოდუნებია ქართული სიტყვა, არასოდეს უღალატია საკუთარი პოეტური მრწამსისათვის, სიმართლისათვის, ჭეშმარიტებისათვის. ხშირად ჩუმსა და ფიქრიან ლექსებში ლოცვასავით ისმის სამშობლოს სადიდებელი. სხვათაგან განსხვავებით იგი პოულობს სათქმელის გამოსახატავად მხოლოდ მისეულ ფერებს:

ცოტა რამ მითქვამს! ვიგლეს წამისად,
სიზმრად ქცეული სიცოცხლე ქრება...
დავკარგე ზღვარი დღის და ღამისა,
ტრფობა კი შენი არ მეკარგება.
მე ეგ დუმილი მიღირდა ძვირად...
ახ ახლა სიტყვას როგორღა ვბედავ?!
ხეტავ სიყვარულს ვინ უხსნის ხშირად
საკუთარ დედას?

„...ცხრა წლისა შემოიყვანეს ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიაში — მოსამზადებელ განყოფილებაში. მეორე თუ მესამე კლასიდან იწყება პაოლო იაშვილის, ტიციან ტაბიძისა და ჩემი მეგობრობა. პირველ კლასში ვიყავი, როცა მაიაკოვსკის გავეცანი. ვალერიან გაფრანდაშვილი იქ ხანებში უკვე გიმნაზიას ამთავრებდა...“ — წერს კოლაუ ნადირაძე ავტობიოგრაფიაში. ამ ძვირფასი სახელების გახსენება ბევრ რამეზე მიგვანიშნებს. ბუნებრივია და ნათელი, რომ გზა პოეტისა და შემოქმედისა უთუოდ ამ მეგობრობამ განაპირობა. ყრმათა ამ დაახლოებამ მისცა დასაბამი მათ სალიტერატურო მოღვაწეობას, სამწერლო სარბიელზე გასვლას.

მხოლოდ ოცდაათიოდე წელიწადი გრძელდებოდა ეს მეგობრობა და დღეს უკვე მხცოვანი კოლაუ ნადირაძე კვლავ რაინდულად აგრძელებს პოეზიაში მათთან საუბარს. ეს საუბარი ნაღვლიანია და სულის შემძვრელი, გინდ ტკივილი დავარქვათ ამ ტკბილ-მწარე ლექსად თქმულ მოგონებებს, გინდ გლოვა, იგი კაცურ-კაცობის შესანიშნავი მაგალითია, ჭეშმარიტი პოეტის ღირებული. პირად ცხოვრებაში კი, მეგობრულ სუფრაზე ყოველთვის მისებურად ჩურჩულებს ხოლმე განუყრელ ძმათა შესანდობარს... არ უნდა თვალს მომდგარი ცრემლი შეაჩნიოს ვინმემ, არ უნდა სუფრაზე დაისადგუროს ნაღველმა; ამ დროს თითქოს ავიწყდება, რომ ეს თავისი სულიერი მდუღარება ლექსად ხშირად გამოუთქვამს აგერ სულ ახლახან, შარშან, არცთუ დიდი ხნის წინათ.

კოლაუ ნადირაძის ლექსი სათუთი, ნაზი და მომხიბვლელია. რაინდული შემართებით აღჭურვილი და დამშვენებული. კოლაუ უპირველესად ლირიკოსია, შესანიშნავი მცოდნეა ადამიანის სულისა. მისი თითქმის ყოველი პოეტური ჩანაფიქრი საინტერესოა თავისთავად, ორიგინალურია. სათქმელს შესაფერის ფორმას უძებნის. პოეტს სრულიად არ იტაცებს სიტყვის ბრჭყვიალება, გაურბის მაღალფარდოვნებას, ზეაწეულ ტონს. ისტორიზმი კოლაუ ნადირაძის პოეზიაში ორგანულია და არა ზედაპირული. მამულის წარსულს მოკრძალებული ეამბორება. ეძებს და პოულობს კიდეც მზიან სიტყვას საუკუნეთა ბურუსის გასაფანტავად. ემოციურობა მისი ლექსის დამახასიათებელი თვისებაა. მას არასოდეს ღალატობს ზომიერების გრძნობა. მისი ლექსი ყოველთვის გამჭვირვალეა და სინათლით სავსე. ხშირად ვხვდებით პოეტის ლექსებში ცრემლშეუმშრალ სტრიქონებს, გაზაფხულის დილის ყვავილებივით დაცვარულსა და სურნელოვანს. რა ვქნათ! ნაღველი ხშირი სტუმარია პოეტისა. იგი შორს არის, ძალიან შორს ყოველგვარი ბანალურისაგან და არც ავადმყოფურ მელანქოლიასთან აქვს რაიმე საერთო. პოეტის ტკივილიცა და სიხარულიც შეზავებულია ზომიერად. მაგრამ ეს არ არის მაინც მთავარი. მთავარი ძარღვი მისი პოეზიისა სიცოცხლისათვის ფეთქავს, უბერებელი გულის ფიქრებს ამზეურებს, ამქვეყნიური სილამაზეს ეტრფის.

როცა პოეზიაზე გვაქვს მეგობრებს საუბარი, არ შეიძლება არ გაგახსენდეს კოლაუ ნადირაძის მრავალ საუკუთესო ლექსთაგან მშვენიერი „ზღვის პირას“.

პატარა ბავშვის ტერფების კვალი
ნამიან სილას ზღვის პირას აჩნდა...
მე თითქოს წამით ამეხსნა თვალი
და იმ დღე ვიგრძენ იდუმალ ძალით,
როცა სიცოცხლე პირველად გაჩნდა!
ვიდექი მარტოდ, შორიდან ფრთხილად
მოდგა სიჩუმე და გულში ჩავდა.
ვხედავდი პირველ გაჩენის დილას...
და მხოლოდ სილას, ნამიან სილას,
პატარა ბავშვის ტერფები აჩნდა...

ჯერ კიდევ ჭაბუკი ვიყავი, როცა საქართველოში უცბად გახმიანდა „წიწამურიდან საგურამომდე“. დიდი დრამატიზმით აღსავსე ეს ლექსი პოეტს განუურელი მეგობრისადმი — პავლე ინგოროყვასადმი აქვს მიძღვნილი. შემდგომში მრავალი თაობა დაეწაფა ამ ქმნილებას. მინდა გავახსენო მკითხველს ამ ლექსის საოცარი მდინარება:

წიწამურიდან საგურამომდე ეკლიანი და პატარა გზაა,
წიწამურიდან საგურამომდე სიცოცხლის გავლა ნეტავი რაა?
წიწამურიდან საგურამომდე აშრიალებულ ფოთლების
ზღვაა.

კოლაუ ნადირაძის პოეზია წრფელი გულისა და ნათელი გონების მიერაა ნაკარნახევი. პოეტს საკუთარი წარმტაცი გარემო აქვს, გარემო ნაზი ყვავილებით ავსილი და ფერად-ფერადი. იგი დაუღლელ მებადისავით სათუთად უვლის ამ ბაღს, ახალი ყვავილები გამოჰყავს. მის მიერ გახარებული ყვავილის ფესვები თითქოს დიდი წინაპრების მიწითაც საზრდოობს და იკვებება.

მე არაფერი მწამს უწინაპრო პოეტებისაო, უთქვამს ჩემთვის კოლაუ ნადირაძეს, — მაგრამ ეს როდი ნიშნავს იმას, პოეტს საკუთარი ხმა და სათქმელი არ გააჩნდესო.

მდიდარი პოეზია აქვს ჩვენს ერს მეოცე საუკუნეშიც. ჩვენს სიტყვაკაზმულ მწერლობას ამშვენებენ სიტყვის შესანიშნავი ოსტატები. მათ შორის დგას კოლაუ ნადირაძე, მისი სხვათაგან განსხვავებული, მძაფრი ემოციებით დამუხტული პოეზიით.

კოლაუ ნადირაძეს საკუთარი პოეტური სანელის განდიდებისათვის, პოეტური კარიერისათვის არასდროს უზრუნვნია. თითქოსდა ჩუმად, როგორც მას სურდა და ეწადა, წერდა ჩვეული მოკრძალებითა და რუდუნებით, ძალდაუტანებლად და თავდადებით. ყველა მისი საუკეთესო ქმნილება იდგა და დგას ერისა და ქვეყნის სამსახურში.

კოლაუ ნადირაძე, როგორც პოეტი და მოღვაწე, ახალ საქართველოში დავაუკაცდა და აჰა, სიბერძნის ასაკსაც მიაღწია. მან დიდი ამაგი დასდო ჩვენი დროის ქართულ პოეზიაში ყოველივე კეთილისა და ჭეშმარიტის დამკვიდრებას. იგი ამყამად ყველაზე უხნესია ქართველ პოეტებს შორის, თანამედროვე ქართული პოეზიის პატრიარქია. ჩვენ, ყველას, ვისთვისაც ძვირფასია ქართული ლექსი, გვახარებს, როცა კოლაუ ნადირაძეს ვხედავთ მტკიცე ნაბიჯებით ჩვენსკენ მომავალს. ჩვენ გვაოცებს და გვხიბლავს მისი ცეცხლოვანი მზერა, ნათელი გონება და ჯერ კიდევ მხნე და ჯანმრთელი ლექსი.

ვიმეორებ: კოლაუ ნადირაძეს მეცხრამეტე საუკუნის ჰაერი აქვს ნასუნთქი.

ნეოცეში — თავისი მადლიანი კალმითა და მოღვაწეობით ჭეშმარიტი ერისკაცის სახელი დაიმკვიდრა. მწამს და მჯერა, მოახლოებული მეოცდაერთე საუკუნის მამლის ყივილსაც მოისმენს.

ღმერთმა ქნას! ღმერთმა ინებოს!

რევაზ მარგიანი

პუშკინი და საქართველო

პოეტის დაბადების 181 წლისთავისთვის

პუშკინის დღეები... ტრადიციულად ყოველ წელს ზეიმით ტარდება ეს დღეები.

წელს, დიდი პოეტის დაბადების 181 წლისთავთან დაკავშირებით, საქართველოს ხელოვნების მუზეუმში გაიხსნა გამოფენა „პუშკინი და გრიბოედოვი კავკასიაში“, გამოფენა მოაწყო რსფსრ კულტურის სამინისტრომ, ა. პუშკინის საკავშირო მუზეუმმა (ლენინგრადი), საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტრომ, საქართველოს ხელოვნების მუზეუმმა და საქართველოს მწერალთა კავშირთან არსებული მხატვრული თარგმანისა და ლიტერატურული ურთიერთობების საქმეთა მთავარმა სარედაქციო კოლეგიამ.

1978 წელს, პუშკინის დღეებთან დაკავშირებით საქართველოს ხელოვნების მუზეუმში გაიხსნა გამოფენა „პუშკინისდროინდელი პეტერბურგი“.

1979 წელს პუშკინის დაბადების 180 წელთან დაკავშირებით, მთავარი სარედაქციო კოლეგიის წინადადებით პუშკინის სახელმწიფო მუზეუმმა (მოსკოვი) მოაწყო გამოფენა საქართველოს ხელოვნების მუზეუმში.

წლევანდელი გამოფენა გაგრძელებაა საქართველოში უკვე ტრადიციად ქცეული პუშკინის დღეების ჩატარებისა. გამოფენა „პუშკინი და გრიბოედოვი კავკასიაში“ მოგვითხრობს ორი რუსი პოეტის შეხვედრაზე კავკასიასთან, მათ შთაბეჭდილებებზე, იმაზე, თუ როგორ აისახა ეს შთაბეჭდილებები მათს შემოქმედებაში.

კ. ბეგოვის, ნ. ჩერნეცოვის, გ. გაგარინის აკვარელსა თუ გრაფიკულებზე სწორედ კავკასიის თემაა წარმოდგენილი.

დიდ ინტერესს იწვევს გამოფენაზე ექსპონირებული პუშკინის ხელნაწერები. მათზე ჩახატულია პეიზაჟები, მთიელები, მათი საცხოვრისები. ეს ჩანახატები პუშკინმა კავკასიაში ყოფნის დროს შეასრულა.

გამოფენა გახსნა მხატვრული თარგმანისა და ლიტერატურული ურთიერთობების საქმეთა მთავარი სარედაქციო კოლეგიის თავმჯდომარემ ოთარ ნოდიამ. სიტყვით გამოვიდნენ და გამოფენის მნიშვნელობაზე, ექსპონატებზე ილაპარაკეს — ხელოვნების მუზეუმის დირექტორმა თამაზ სანიკიძემ, კრიტიკოსმა ზაზა აბზიანიძემ, მწერალმა უშანგი რიფინაშვილმა, პუშკინის საკავშირო მუზეუმის მეცნიერმა მუშაკმა ტატიანა ალექსანდროვამ.

გამოფენაზე ბევრმა დამთვალიერებელმა მოიყარა თავი.

ხელოვნების მუზეუმის შენობაში მოეწყო ლიტერატურული საღამო მიძღვნილი პუშკინის დაბადების 181 წლისთავისადმი.

შემოქმედებითი საღამო

ამ დღეებში ქართველმა საზოგადოებრიობამ ფართოდ აღნიშნა, ცნობილი ქართველი პოეტის კოლაუ ნადირაძის დაბადების 85-ე წლისთავი. ამასთან დაკავშირებით საქართველოს მწერალთა კავშირმა, რესპუბლიკურ და საქალაქო საზოგადოება „ცოდნასთან“ ერთად კოტე მარჯანიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში გამართა პოეტის შემოქმედებითი საღამო.

საღამო შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივანმა, პოეტმა იოსებ ნონეშვილმა. მან გულთბილად ილაპარაკა პოეტის განვლილ გზაზე, პოეტის ცხოვრებაზე და მის შემოქმედებაზე, მოხსენებით გამოვიდა ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატი გ. ზაუტაშვილი.

მოგონებებითა და პოეტისადმი მიძღვნილი ლექსებით გამოვიდნენ: საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარე, სოციალისტური შრომის გმირი, მწერალი-აკადემიკოსი გრიგოლ აბაშიძე, რევაზ მარგიანი, ნიკა აგიაშვილი, ოთარ ჭელიძე, ოთარ მამფორია, სილოვან ნარიმანიძე, შალვა ფორჩხიძე, რევაზ მიშველაძე, შოთა იანთელი, მირანგულ ავსაჯანიშვილი, მთარგმნელი ზურაბ გაბუნია, საზოგადოება „ცოდნის“ თავმჯდომარის მოადგილე ს. გამრეკელი.

საღამოში მონაწილეობა მიიღეს კოტე მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის მსახიობებმა და მოსწავლე ახალგაზრდობამ.

სიგყვა მეგობარს

კოლაუ ნადირაძე 85 წლისაა. ნამდვილად დაუჯერებელია. ბავშვობაში მოუსვენარი ყოფილა, დღესაც ასეა. ჭაბუკობის სიმარდე, ღონე, სიმხნევე, სიხალისე ხანდაზმულობაშიც შეინარჩუნა. პოეზიის დიდ სარბიელზე კვლავინდებურად განაგრძობს მოღვაწეობას. მისი ბოლოდროინდელი ლექსები ამის ნათელი დადასტურებაა.

მან ცხოვრების რთული გზა განვლო. მეშვიდე კლასიდან, როგორც „შეამბოხე“, „მგლის“ ბილეთით გარიცხეს, ერთხანს დაპატიმრებულიც იყო. განთავისუფლების შემდეგ დიდი ვაივაგლახით დართეს ექსტერნად გამოცდების ჩაბარების ნება. სიმწიფის ატესტატი რომ მიიღო, რუსეთში გაემგზავრა და მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტი გახდა. პოეტი უდიდესი ქმაყოფილების გრძნობით იგონებს იქ გატარებულ წლებს: „თითქმის მუდამ ვესწრებოდი იმ ლიტერატურულ საღამოებს, რომლებშიც მონაწილეობდნენ: ბალმონტი, ბრიუსოვი, ბელი, ბლოკი, ანმატოვა, ბუნინი, მერეჟკოვსკი... ვესწრებოდი რახმანინოვის კონცერტებს, ბევრჯერ მომსმენია შალიაპინი, სობინოვი და ნეჟდანოვა, თეატრის ხშირი სტუმარი ვიყავი“.

გიმნაზიის მესამე კლასიდან იწყება პაოლო იაშვილის, ტიციან ტაბიძისა და კოლაუ ნადირაძის მეგობრობა, მეექვსე კლასიდან კი სეროზული გატაცება პოეზიით. 1915 წელს პ. იაშვილი, ვ. გაფრინდაშვილი, ტ. ტაბიძე და კ. ნადირაძე აარსებენ „ცისფერი ყანწელების“ ორდენს. ამავე სახელწოდებით გამოდის უურნალი, რომლის მეორე ნომერში დაიბეჭდა კოლაუ ნადირაძის პირველი ლექსი — „ავზნიანი ქალაქი“. ეს ლექსი მაშინვე გახმაურდა, მაგრამ ეს მაინც დასაწყისი იყო, მთავარი ნაწარმოებები კი მან ჩვენს დროში შექმნა. კლასიკური სტილით დაწერილი მისი ლექსები, მაღალი იდეებით გამსჭვალული მისი შედევრები უდიდეს ესთეტიკურ სიამოვნებას გვანიჭებენ. საერთოდ კი კოლაუ ნადირაძის პოეზიამ დიდად შეუწყო ხელი ქართული პოეტური კულტურის დონის ამაღლებას, მის წინსვლასა და განვითარებას.

მხოლოდ ის ნაწარმოებია დიდებული და მუდამ თანამდროვე, რომელსაც ცხოვრებისეული შინაარსი, ნათელი იდეა უდევს საფუძვლად.

კოლაუ ნადირაძესთან 40 წლის გულითადი მეგობრობა მაკავშირებს. იგი დიდი ერუდიციის, წრფელი და ფართო გულის ადამიანია, ცხოვრობს მშვენიერი აზრებითა და გრძნობებით. უბრალოება მისი მუდმივი თვისება გახლავთ, ვერ ურიგდება ეჩო კაცს და ნიღბოსნებს.

გზა რომ გაიკაფო და სახელი მოიხვეჭო ეროვნულ წერილობაში, ამისათვის მარტო მხატვრული ნიჭი და ალღო როდი კმარა. საჭიროა აგრეთვე იყო კარგი მოქალაქე, წმინდა კაცი. ეს ძველთაძველი ჭეშმარიტება დღეს კიდევ ერთხელ კოლაუ ნადირაძესთან დაკავშირებით გავიხსენეთ. მან ესოდენ დიდი ავტორიტეტი ქართულ ლიტერატურაში არა მხოლოდ თავისი შედეგრებით მოიპოვა, არამედ უბრალო, შეუბღალავი მოქალაქეობრივი ცხოვრებითაც.

პატივცემული კოლაუ, პოეტი, როგორც ეს თქვენც უკეთ მოგეხსენებათ, საკუთარ სამყაროში მოგზაურობს, მაგრამ თუ ამ მოგზაურობისას თან არ დაჰყვება ხალხის ფიქრი და აზრი, სამშობლოსა და მთელი კაცობრობის სიყვარული, მაშინ მისი ნაწარმოებები ინტერესს მოკლებულია, თქვენი შემოქმედება კი, ფართო საზოგადოების ყურადღების ცენტრშია, და ეს იმიტომ, რომ თქვენ თქვენი ქვეყნისა და ხალხის, მთელი კაცობრიობის ინტერესებით ცხოვრობთ.

თქვენს სიტყვას დიდი ძალა აქვს, ეს ძალა დიდხანს შეგრჩენოდეთ დიდად საყვარელო გამტანო მეგობარო და ადამიანო.

ვლადიმერ ჯიბუტი

ერთტომეული

ჩვენი დროის თაობებს სიყრმიდანვე დამგზავრებიათ სახელი კოლაუ ნადირაძისა. უკითხავთ მისი წიგნები, თვალი მიუდევნებიათ მისი მოღვაწეობისათვის, გულს აღბეჭდიათ თავიანთი უფროსი თანამედროვისა და პოეტის შემოქმედება. ასე გასულა ხანი... საუკუნე დაისზე დახრილა. პოეტს 85 წელი შესრულებია.

სასიამოვნოა, რომ ამ თარიღს დაემთხვა და მკითხველმა მიიღო კოლაუ ნადირაძის ლექსების ერთტომეული, გამოცემული „საბჭოთა საქართველოსაგან“. წიგნში თავმოყრილია უმთავრესი და რჩეული ნაწილი პოეტის ნაღვაწისა და ამდენად იგი მკითხველს საშუალებას აძლევს, მთლიანობაში აღიქვას, რასაც წლების მანძილზე ეცნობოდა.

ამ კრებულში საპატიო ადგილი რგებია სიჭაბუკისდროინდელ ლექსებს. 1917-1920 წლებში მუზასთან პირველი შეთამამების ნაყოფთ. უნდა ითქვას, რომ ისინი დასრულებულ პოეტს წარმოგვიდგენენ, რომელსაც პირველი მტანჯველი კითხვები აღძვრია: „საით წავიდე?“... „რა ვქნა?“, ან რომელ უდაბნოს შინა ვეძიო ხსნა, რომ დამიცხრეს სული... საბარის კართან მისული გმინავს, გმინავს სამშობლო ჩემი ბედკრული“...

დრომ და ცხოვრებამ პასუხი გასცა კითხვებს, მაშინდელ საზოგადოებრიობას რომ აფიქრებდა. მომდევნო წლების ლექსები გვიჩვენებენ, რომ პოეტი ახალი ეპოქის და ახალი ქვეყნის მოქალაქეა.

იგი ეძიებს და ოცნებობს.

წიგნი წარმოაჩენს, რა რწმენით, ქართული სიტყვის როგორი სიყვარულით უცხოვრია და უმოღვაწია პოეტს, ვიდრე დღევანდლამდე. ბოლო დროის ლექსებშიც იგი ნათელი გრძნობების ლირიკოსად რჩება.

შეიძლება ნიშნეულია, რომ კოლაუ ნადირაძის პირველი ლექსები 1917 წელს გამორჩდა. თითქოს დრომ უკარნახა ახალი სამყაროს მომღერალი ყოფილიყო, ოქტომბრის წლით დათარიღებულიყო მისი პოეზიის დაბადება, რათა იგი ოქტომბრის ქვეყნის მშენებლობის თავისებურ მატიანედ ქცეულიყო.

იუბილარი პოეტის ახალი ერთტომეული განათებულია მამულისა და ადამიანების სიყვარულით.

ეთერ სახვაძე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ნუგზარ შატაიძე

შაქრია და შალა

მოთხრობა

შეშა რომ დაუდო და ღვედებით მაგრად დაკანჩა, მაშინღა აიღო თავი, ოფლიან შუბლზე მაჯა გაისვა და ჩამობინდული გარემო ჩუმად მოათვალიერა. მოსაღამოვებულიყო. გარინდებული იდგა ფოთოლგაძარცული, ზამთრის მომლოდინე ტყე. და შაქრიას ის ნაცნობი სევდა შემოაწვა გულზე, საღამოობით მარტო დარჩენილს რომ ეწვეოდა ხოლმე. სახრე აიღო და წვრილიანს შეერია. სანამ კამეჩები მორეკა, ურემში შეაბა და გაუჯავრდა, გვარიანად შებინდდა კიდეც, მაგრამ ეხლა აღარაფერი უჭირდა — გზაზე იდგა უკვე.

გაფხოკილი ჩექმების ფხლაკაფხლუკით მიდიოდა, კამეჩები უკან მისდევდნენ. გაიარეს ვაკე წიფლიანი, ჩაათავეს დაღმართი და ნატბევარზე რომ გავიდნენ, თითქოს ინათაო, შუქი მოემატა გარემოს. ველზე გარკვევით გამოჩნდა დიდი, ქოხივით წამოხურული პანტა, ფერდობზე ჩაფენილი თხილიანი და ქვემოთ ჩაქნილი გზა.

კამეჩებმა ნაბიჯს უმატეს, ურმის ხელნა ბეჭებზე მიაწვა შაქრიას და ისიც გაჩქარდა. მიდიოდა და მალიმალ ასცქეროდა ჩამუქებულ ზეცას, საიდანაც კანტიკუნტად ცვიოდა წვიმის ცივი წვეთები.

ველი რომ გადაიარეს და ბუჩქნარში შევიდნენ, ისევ ჩამობნელდა. დაწინაურდა შაქრია, კარგა მანძილით გაუსწრო ურემს, მიდიოდა და ესმოდა კამეჩების ხვნეშა, დაზეპილი ურმის ჭრიალი; რაღაც უზარმაზარი ერტყა გარშემო და როცა უეცრად შედგნენ კამეჩები, დაიქშინეს და კეფაზე მობჯენილ უღელს უკან მიაწვნენ, თვითონაც გაჩერდა, შიშის ურუანტელმა მარწუხივით მოუჭირა თავზე, ხეშეში თმა აუშალა, ლოყებსა და ყელზე ჩაურბინა და — „ჰაი, ჰე, ჰე, ჰეიო!“ — დაიძახა.

ტყეში ექოდ დაირეკა კაცის ხმა, შეიშმუშნა არამარე და, თითქოს მართლა სული ჩაიდგაო, გაწვიმდა. კამეჩები დამშვიდდნენ, დინჯად წამოიღეს ურემი, შაქრიასაც გაეცინა თავის თავზე, ქუდი მოიხადა, დაბერტყა და ისევ დაიხურა.

გაიარეს ბუჩქნარი და დაიწყო სველი, კაენებიანი თავდალმართი, კამეჩებს მალიმალ უცურდებოდათ ფეხი. შაქრიას უღელზე გადაედო ხელი, სახრე უკან გაეწოდებინა და თან ხმადაბლა, თითქმის თავისთვის იძახდა:

— ვოო, მალია... ვოო, მერცხალა!...

როგორც იყო, ჩაათავეს ის ხაშში დაღმართიც და გავიდნენ ტაფობში. აქედან უკვე კანთიელად მოჩანდა სოფლის მოცმაციმე სინათლეები, და მართალია, წვიმამ ძირი მოიდგა, მაინც უცნაური ხალისი იგრძნეს კამეჩებმაც და იმათმა პატრონმაც. თითქოს ჩამოთბა ყიდეც.

გზის გასწვრივ, ვიწრო კალაპოტში, დინჯად მიბუტბუტებდა ნაკადული. იმისი ხმა და კიდევ წვიმის წუნარი, იდუმალი ჩურჩული სახლსა და აგუზგუზებულ ღუმელს აგონებდა შაქრიას. ქმაყოფილების სხივი ჩაადგა გულში: საცაა თოვლს ჩამოჰყრიდა, მაგრამ ფიქრი აღარა ჰქონდა — შეშა ბევრი მოიმარაგა, ეს მესამე ურემი იყო უკვე. ბალღობიდან მიაჩვიეს შაქრია თოხსა და ბარს, ტუესა და მინდორს. ცხონებული იმისი მამა, ჯერ გათენებულიც არ იყო, ლოგინიდან რომ წამოაგდებდა, ხან ნახირში გაამწესებდა, ხანაც წისქვილში... ჩაფიქრდა, მოაგონდა თავისი ტკბილ-მწარე. მაგრამ მაინც რაღაცნაირად სანატრელი და ლამაზი შუქით განათებული ბალღობა, მოაგონდა დედ-მამა, უფროსი ძმები, ეგრეთ უცრად რომ გადაიქუხეს... მაინც რა იყო, რანაირად იყო მოწყობილი ეს დალოცვილი წუთისოფელი — რაღაცა კარგის მოლოდინში ილეოდა კაცის სიცოცხლე... ჭიბიდან „პრიმის“ კოლოფი ამოიღო, ერთს მოუკიდა, მაგრამ ცოტა ხანში წვიმამ დაულბო და გაუფაშვა. მივიდოდა ეხლა სახლში, არა, ჯერ შალას გაუვლიდა, მივიდოდნენ ერთად: კარგი ღვინო, კარგი მწნილი, ლობიო, ყველი, პური და კეთილი გული. ვითომ ეს იყო ყველაფერი?!

ერთგან ფეხი დაუცდა, მაგრამ ხელნას დაებღაუჭა და თავი შეიმაგრა. სიბნელეს შერწყმოდნენ კამეჩები, მარტო ქშენაღა ისმოდა იმათი. ჩაუარეს ფერმას, მოასფალტებულ გზაზე გავიდნენ და სოფელიც გამოჩნდა.

კამეჩებს გაუჯავრდა და ნაბიჯს აუჩქარა. უფრო ცხადლივ დაინახა თუნუქის გავარვარებული ღუმელი, პურჩაყრილი ლობიოს ჯამი... დალევა მოუნდა.

მშვიდად შეეგება სოფელი. ატალახებულ შუკებში ჯერაც არ ჩამოეკლო ძილის კეთილ ანგელოზს — ჯერ ადრე იყო, მაგრამ მაინც გატრუნულიყო იქაურობა — წვიმდა.

შალას გაჩახჩახებული სახლიდან ტელევიზორის ბღუილი ისმოდა. ურემი გააჩერა, მესერს მიადგა და ჩუმად მოათვალიერა ცარიელი ეზო.

არა, ყვირილით ვერას გახდებოდა. წარმოიდგინა, როგორ იწვა ეხლა სათვალეწამოკოხებული შალა აბღუვლებული ტელევიზორის წინ ტახტზე, რანაირად ეფინა გულზე გუშინწინდელი გაზეთი და ეძინა. გაეღიმა. მერე ეზოში შევიდა, საჩიხს ჩაუარა და კიბეს რომ მიადგა, დაინახა: მესერთან წალმის ორიოდ კონა და ერთი იღლია შეშაღა ეყარა.

ერთხანს ეგრე იდგა, დაფიქრებული შესცქეროდა წალმის სველ კონებს და მერე ის იყო, კიბეს უნდა შესდგომოდა, რომ უცებ მოულოდნელმა და ჯერაც გაუცნობიერებელმა აზრმა წინ გაშვერილი ხელი ჰაერში გაუშეშა, საიდანღაც მოვარდნილი სითბო ტალღასავით დაეძგერა და სიხარულიანი სიამაყით გაავსო.

მერე, რასაც აკეთებდა, იმ სიხარულნარევი სიამაყით აკეთებდა: უჩუმრად გამობრუნდა უკან, უჩუმრადვე გაალო განიერი ალაყაფის ორთავ კარი, ურემი ეზოში შეაჭრიალა, გა

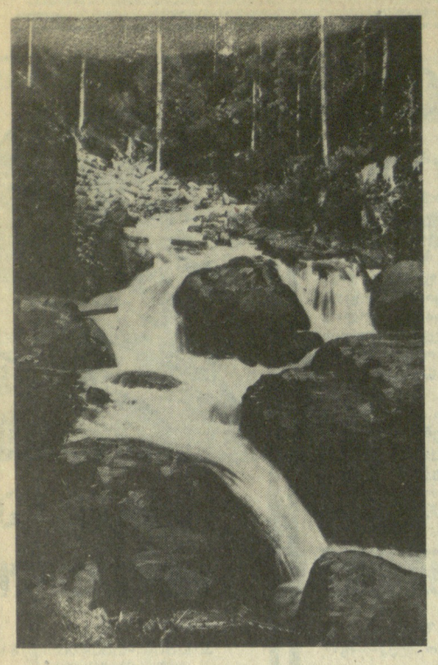

ბუნების დაცვის ერთთვიური

ბუნება მბრძანებელია

თეიმურ ბაქიშვილი

„ყველაფერი რაც ჩვენს ირგვლივ არის, ძვირფასია არა მარტო იმიტომ, რომ ლამაზია, არამედ იმიტომ, რომ მასზეა დამოკიდებული ადამიანების, მთელი კაცობრიობის ბედი“... ეს დამფიქრებელი სიტყვები ჩვენი ბუნების დაუღალავი ქომაგის, აკადემიკოს ნიკო კეცხოველის წიგნში წავიკითხე. ეს წიგნი, „მკერდში დაჭრილი ბუნება“, გადამუშავებული და შევსებული, ახლახან ხელმეორედ გამოიცა და მისი გამოსვლა სწორედ გარემოს დაცვის მსოფლიო დღესა და საქართველოში ბუნების დაცვის ერთთვიურს დაემთხვა...

პრობლემა დიდია და, რა თქმა უნდა, ცილდება ერთი ქვეყნისა თუ გნებავთ, ერთი კონტინენტის ფარგლებს. ახლა, როცა ვიცით, რომ დედამიწის თვალუწვდენელი სივრცეები არც ისე უსაზღვრო ყოფილა, როცა ციური სხეულიდანაც კი შევავლეთ თვალი ჩვენს „ობოლ“, ზურმუხტოვან პლანეტას, ადამიანი არ შეიძლება არ დაფიქრდეს იმ უსაზღვრო მოვალეობის გამო, რაც დედამიწაზე სიცოცხლის, საარსებო პირობების დაცვა-შენარჩუნებისათვისაა საჭირო. მეცნიერების, ტექნიკის გაუგონარმა წინსვლამ ეს პრობლემა კარგა ხანია დააყენა. თავახდილი „პანდორას ყუთიდან“ უკვე მრავალმა ისეთმა სნებამ წამოყო თავი, რომლის საბოლოო შედეგები ჯერაც არაა მთლიანად შეცნობილი და არავინ იცის მომავალში რა სავალალო ნაყოფს გამოიღებს. ქვეყნდება ცნობები, რომ მარჩენალი შობელი მიწა უძღები და უგუნური შვილების წყალობით გაღარიბებულა, გამოფიტულა, ზოგან ნაყოფის აღმოცენების უნარი დაუკარგავს, ტყეში ნადირი შეთხელებულა, ზღვაში თევზი და ცაში ფრინველი.. და ეს ყველაფერი საუკუნეების განმავლობაში კი არა, ჩვენს თვალწინ, ერთი თაობის თვალწინ ხდება. ზოგჯერ იქმნება შთაბეჭდილება, რომ პრაგმატისტული მისწრაფებებით გახელებული მეოცე საუკუნის მოქალაქე, მხოლოდ ერთი დღის საფიქრალითა და საზრუნავით ცხოვრობს, ხვალისაკენ აღარ იხედება, აღარ ფიქრობს, რას უტოვებს მომავალს, შვილებსა და შვილიშვილებს. ადამიანი სტუმარია დედამიწისა, მაგრამ ამ წმინდა ტაძარში მხოლოდ წმინდა ფიქრითა და განზრახვით უნდა ვიცხოვროთ. უნდა გვახსოვდეს „ჩვენს შემდგომად მოსული მოძმე“, რომ ჩვენი სახელი შთამომავლობამ წყევლა-კრულვით არ მოიხსენიოს.

წიგნი, რომელმაც ეს წერილი დამაწერინა, ალბათ ბევრს აღუძრავს ამგვარ საფიქრალს. წიგნი დიდი ინტერესით იკითხება-მეთქი, რომ ვთქვა, საკმარისი არ იქნება. დიდი გულისტკივილით იკითხება იგი, რადგან სწორედ გულისტკივილით, სიყვარულითა და თავისი საქმის ღრმა ცოდნითაა დაწერილი. ბუნებისა და სამშობლო ქვეყნის მოჭირნახულის თვალი იმზირება ამ წიგნის ყოველი გვერდიდან, ერთმანეთს შეხმატკბილებიან სწავლული და მწერალი, ხალხური სიბრძნითა და მეცნიერული ცოდნით აღჭურვილი პიროვნება. დადის ეს ჭარმაგი კაცი საქართველოს მთასა და ბარში, ზამთარ და ზაფხულ, დარში და ავდარში, დადის და უსმენს „მკერდში დაჭრილი ბუნების“ კვნესას, იმ კვნესას, რომელიც მრავალთათვის მოუსმენარი დარჩენილა. სწორედ იმ მრავალთა უგუნურებისა და წინდაუხედავობის მაგალითებზე გვიყვება, შედეგებს გვაცნობს, რომელთა არსებობაც უკვე თავისთავად ბოროტების ჩადენაზე მიგვანიშნებს. ცხადია, ეს ბოროტება, ყოველთვის შეგნებულად, ანდა ერთეული პიროვნებების მიერ არ ჩაიდინება, „ობიექტური“ მიზეზებიც ბევრია და ამის თაობაზეც დინჯად და დამაჯერებლად გვესაუბრება ბატონი ნიკო.

ადამიანის ბუნებასთან დამოკიდებულებას ძირითადად სასიცოცხლო, საარსებო ინტერესები განსაზღვრავს. ადამიანი ბუნების უმაღლესი ქმნილებაა და უფლება აქვს თავისი ინტერესებისათვის გამოიყენოს ყველაფერი, რაც მის ირგვლივ არსებობს: მიწა, ტყე, მდინარე, მთა და ბარი, სახნავი და სათიბი. მაგრამ სწორედ იმისთვის, რომ არ დაირღვეს ბუნების დიდი ჰარმონია, რომ ბუნებამ არ დაკარგოს თავისი სასიცოცხლო ღალა და ბარაქა, გონიერებაა საჭირო. ბუნების სიმდიდრეთა გონივრულ გამოყენებაზეც გვესაუბრება ავტორი ამ წიგნის ფურცლებიდან. იგი ჩვენი მეურნეობისა და ეკონომიკის შესანიშნავი მცოდნეა და მის მოსაზრებებს არ შეიძლება ანგარიში არ გაუწიონ იმათ, ვისაც ეს უშუალოდ ეხება. „მადანი დღევანდელი დოვლათია, მიწა კი სამარადისოა. ერთი სანტიმეტრი სისქის ნიადაგის შექმნას ასი წელი სჭირდება, და ამიტომ ადვილად ნუ ვიმეტებთ მას“. ეს ამონაწერი მადნის ღია კარიერული წესით ამოღების მავნებლობაზე გვაფრთხილებს.

მიზეზთა მთელი კომპლექსი ერთმანეთზეა გადახლართული და აი, სავალალო შედეგიც: თურმე საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების საერთო ფართობი ბოლო ოცდაათი წლის განმავლობაში 40 პროცენტით შემცირებულა. ეს ციფრი საქართველოს სხრ ბუნების დაცვის სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის ვ. კაჭარავას გაზეთ „კომუნისტში“ გამოქვეყნებული წერილიდან ამოვიღეთ. ამ სამწუხარო და დამფიქრებელ მოვლენას თავისი მიზეზები აქვს და ამის თაობაზე ბატონ ნიკოს არა ერთხელ შემოუკრავს საგაზეთო ზარი.

გარემოს დაცვა უპირველესად მის კეთილგონივრულ გამოყენებას გულისხმობს. ადამიანმა იმდენი ჭრილობა მიაყენა ბუნებას, რომ ახლა უკვე აუცილებელი ხდება ამ ჭრილობათა მოშუშებაზე ვიზრუნოთ. საქართველოში მიმდინარე ბუნების დაცვის ერთთვიურიც სწორედ ამიტომ მოეწყო, საქართველოს ბუნების ქომაგთა პირველი რესპუბლიკური შეკრებაც გაიმართა, მაგრამ დასახული ღონისძიებები ალბათ საკმარისი არ იქნება, თუ ყოველი ჩვენგანის, თუ ყოველი მოქალაქის შეგნებაში არ აღიზარდა ბუნების ქომაგი, მჭირნახულე და მზრუნველი. ნიკო კეცხოველის წიგნი, სწორედ ამ თვისებებს აღზრდის მკითხველში და ამდენად მისი დანიშნულება ფრიად საპატოა.

ახლა ყველასათვის ნათელი გახდა, რომ ტყე, მდელო და მინდორი მარტო რომანტიკოსთა და მეოცნებეთა განსამარტოებელი სავანე კი არაა, ადამიანის სიცოცხლისათვის აუცილებელი ფაქტორია, თუ იმასაც არ დავივიწყებთ, რომ გარემო კატასტროფიულად იშხამება ყანგბადის შთანმთქმელი აუარაცხელი თანამედროვე საშუალებით, ნათელი გახდება მწვანე საფარის როლი დედამიწაზე სასიცოცხლო პირობების არსებობისათვის. ამ ჭეშმარიტებას კიდევ ერთხელ მწვავედ და მტკივნეულად შეგვახსენებს „მკერდში დაჭრილი ბუნების“ ავტორი.

სასიამოვნოა, რომ ნიკო კეცხოველი მხოლოდ მეცნიერული ანალიზით არ იფარგლება, წიგნში მრავალი ბელეტრისტული ადგილი იქცევს მკითხველის თვალყურს, და ამ დროს არ შეიძლება იმაზეც არ დავფიქრდეთ, რომ ქართული მწერლობის მრავალი ბრწყინვალე ნიმუში სწორედ ბუნებას ეხება და ბუნების ფონზეა გაშლილი. არ შეიძლება არ გაგვახსენდეს შოთა რუსთაველის, გრიგოლ ორბელიანის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ილიას, აკაკის, ვაჟას, ყაზბეგის, გალაკტიონის გაუხუნარი სტრიქონები. ბუნება ყოველთვის იყო ქართული მწერლობის თემა და სადაგი და ამ ფიქრში ისიც საჩინო ხდება, რომ უახლოესი ქართული ლიტერატურა ამ მხრივ შედარებით ღარიბად გამოიყურება. იქნებ დროისმიერმა პრობლემებმა სხვა კალაპოტი მისცეს ჩვენი მხატვრული აზროვნების მდინარებას? ერთი კი უდავოა — ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებითი ტრადიციები შემდგომი დროის ქართულ ლიტერატურაში შედარებით მკრთალადღა ვლინდებიან, აღარაა ბუნებასთან თანაზიარობის, ბუნების შეგრძნების ის „მინდიასეული“ უშუალობა და სიღრმე.

იქნებ ეს იმის გამოა, რომ შესაბამისად ბუნებაც გაგვიღარიბდა? ზოგი სახეობის ნადირ-ფრინველი სრულიად გადაშენდა (თუ გადავაშენეთ!), ზოგი კი თითოოროლაღა დაეხეტება ჩვენს მეჩხერ ტყეებში ანდა ზოოპარკებისთვისღა შეუფარებია თავი. ფეხდაუდგამი დათ გამჯდარი ამის შეგნება, კარგად იცოდნენ ყადრი მიწისაც და წყლისაც, სახნავისა და სათიბისა, ტყისა და მინდვრისა, ჰქონდათ კანონები დაწერილი თუ დაუწერელი.

ახლა ჩვენს გარემო ბუნებას სახელმწიფო იცავს, სახელმწიფო ზრუნავს ბუნების დარღვეულ-წონასწორობათა აღსადგენად. მაგრამ საკითხავია, ვისგან იცავს სახელმწიფო ბუნებას? ვინ თემურლენგი და შაჰ-აბასი შემოგვეკრა ამ მშვიდობიანობის დროს? სახელმწიფო ბუნებას იცავს ხარბი, ბეცი და წინდაუხედავი ადამიანებისაგან, იმათგან ვინც ერთი დღის ცხოვრებით ცხოვრობს, ვისაც დღევანდელი კვერცხი ურჩევნია ხვალინდელ ქათამს. ამგვარნი კი, სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ მრავლად არიან, დაუნდობლად იქნევენ ნაჯახს, განუკითხავად თოფს ესვრიან ყოველ სულიერს, თუ თვალი არავინ მიატანა, მდინარეებს ქლორით წამლავენ და ა. შ. სახელმწიფომ მათ დაუნდობელი ბრძოლა გამოუცხადა, მაგრამ ისევ და ისევ ხალხის ერთსულოვნების გარეშე მათთან ბრძოლა ძალიან ძნელია. ხალხის თვალს კი ძნელად რამე გამოეპარება, ხალხი იმასაც მშვენივრად ხედავს, როცა ზოგჯერ რომელიმე სახელმწიფოგრავი წესრიგის დამცველი თუ ხელმძღვანელი ამხანაგი უბოდიშოდ, განუკითხავად ანადგურებს იმ განას, რომლის დასაცავად თვითონაა მოწოდებული. ამგვარი მაგალითები გულს უტეხს, მორალურად ანადგურებს მოსახლეობას. უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მაგალითის ძალას, მაკედონელს რომ უდაბნოში მისთვის გამოზოგილი წყლით სავსე მათარა არ დაექცია, ალბათ ისეთი მტკიცე და ერთსულოვანი არ იქნებოდა მისი მხედრობის სულიერი განწყობილება და ნებისყოფა.

ბუნება მბრძანებელიაო — ბრძანა ვაჟა-ფშაველამ, ბუნება მაშინაც კი მბრძანებელი იქნება, ღმერთმა ნუ ქნას და, სრულიად რომ გავანადგუროთ, მბრძანებელი იქნება, რადგან თავისი დიადი ნების წყალობით საბოლოოდ იძიებს შურს ადამიანზე, მასზე ვინც სიხარბითა და უგუნურებით გაოგნებული დაუნდობლად ჭრის იმ ტოტს, რომელზედაც თვითონ დგას...

...მაგრამ უფსკრულს ფსკერი გამოუჩნდა და საგანგაშო სიგნალები უკვე მიცემულია. ადამიანი დაფიქრდა. ამ დაფიქრებამ არ შეიძლება კეთილი ნაყოფი არ გამოიღოს. ინერცია ჯერ კიდევ მძლავრია, მაგრამ მთავარი იყო დაფიქრება.

„რატომ არ გალობს შაშვი?“ იკითხა შეშფოთებით ამ ათიოდე წლის უკან მხცოვანმა ქართველმა მწერალმა. ამ კითხვამ ყველა დაგვაფიქრა, იქნებ იმ დაფიქრების გამოცაა, რომ დღეს შაშვი უკვე გალობს, გალობს იგი ჩვენს დედაქალაქში, რომელ ბაღში და სკვერში არ შეგაჩერებთ მისი გალობა! მაღლა, ცისკენ აგახედებთ, ცდილობთ დაინახოთ ეს ყელდაფაფლული მგოსანი ბუნებისა, რტოებში რომ მიმალულა და თავდავიწყებით მღერის. იყურებით მაღლა და უცებ შენიშნავთ, რომ ამ ხეების მიღმა ლურჯი, უსასრულო ცაა გადახსნილი... და ფიქრი კაცისა იმ შორეულ ლაჟვარდებსაც მიელტვის, რეალტიული ძრავების თეირი კვამლიც გაკრთება მზერაში და ნეტარებას ისევ ფიქრი გადასძალავს... უნდა ვიფიქროთ.

ჩვენმა დრომ, ჩვენმა საუკუნემ ბევრი საფიქრალი გაგვიჩინა. ფიქრია დასტური ჩვენი კაცობისა.

ნიკო კეცხოველის წიგნიც ფიქრის, მზრუნველი ფიქრის ნაყოფია.

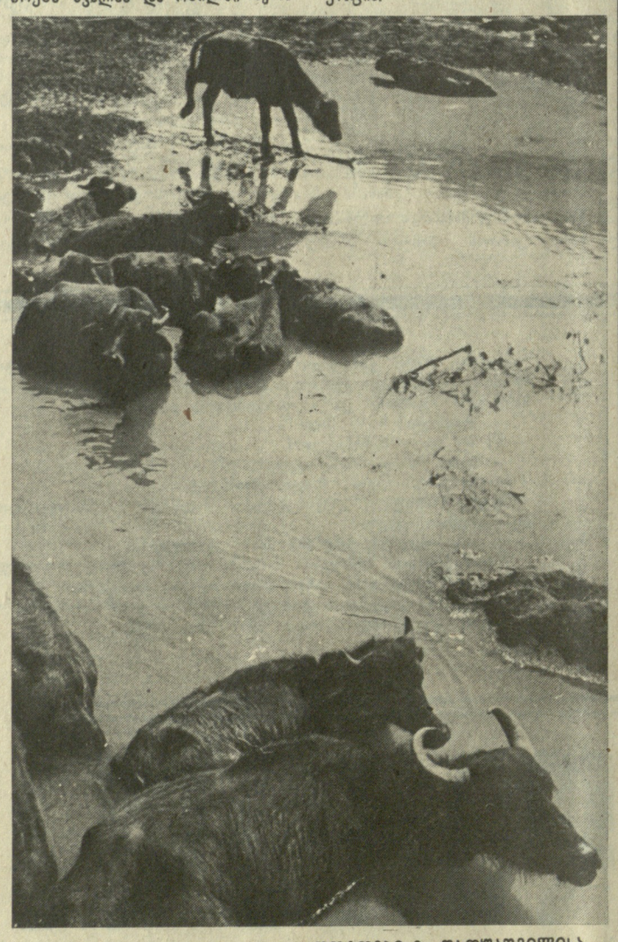

ფოტოები ზ. დათუაშვილისა

ქართული კულტურის მეგობარი

იოლანდა მარშევის დაბადების 60 წლისთავის გამო

შესრულდა 60 წელი ციურიხის უნივერსიტეტის პროფესორის, ქართული კულტურის პოპულარიზატორის, შვეიცარიელი ქართველოლოგი ქალის — იოლანდა მარშევის დაბადებიდან.

იოლანდა მარშევი ქართველოლოგიის სფერონი ჩვენი საუკუ[illegible] 50-იანი წლებიდან მუშაობს, თ[illegible] კოლეგებთან — რუთ ნოიკომთან და ლეა ფლურთან ერთად იოლანდა კითხულობს ქართულ ენაში ლექციების კურსს, ლეა ფლური ხელმძღვანელობს გამომცემლობა „ამირანს“, რუთ ნოიკომი გერმანულ ენაზე თარგმნის ქართველი მწერლების ნაწარმოებებს და წერს სტატიებს ქართული ლიტერატურის საკითხებზე.

იოლანდა მარშევი დაიბადა ქ. ციურიხში (შვეიცარია) 1920 წლის 11 მაისს, აქვე დაამთავრა გიმნაზია, მერე კი — უნივერსიტეტი, რომანული ენების განხრით.

იოლანდა დაინტერესდა რუსული და ქართული ენებით. მომავალ ქართველოლოგს ორივე ენის შესწავლაში დიდი დახმარება გაუწია ციურიხის უნივერსიტეტის ქართული ენის პროფესორმა კ. ჩხენკელმა. ამის შესახებ იოლანდა წერს: „კ. ჩხენკელისაგან გავიგე ქართველი ხალხის ვინაობა, დავინტერესდი ქართული ენით და კულტურით. კ. ჩხენკელისაგანვე ვისწავლე ქართული ენა და წლების განმავლობაში მისი მეცნიერი-ასისტენტი ვიყავი. სახელდობრ, მას ვეხმარებოდი ქართულ-გერმანული ლექსიკონის შედგენაში“.

თავისი მასწავლებლის „გარდაცვალების შემდეგ (1963 წ.), თანახმად ანდერძისა, ციურიხის უნივერსიტეტმა იოლანდა მარშევს მიანდო ქართულ-გერმანული ლექსიკონის რედაქტირება; მართლაც, იოლანდა მარშევმა თავის კოლეგებთან — რუთ ნოიკომთან და ლეა ფლურთან ერთად დიდი მუშაობა გასწია და ასი და მეტი წლის წინ სპეციალურ ეთნოგრაფიულ ლიტერატურაში ფეხი მოიკიდა ერთმა მცდარმა შეხედულებამ, რომლის თანახმად ხევსურები პალესტინიდან დაბრუნებული ევროპელი ჯვაროსნების ნაშთნი უნდა ყოფილიყვნენ, კავკასიის მთებს შეხიზნულნი და ხევსურეთის მიწა-წყალზე გამრავლებულნი.

ირნოოდ ზისერმანის ეს შეხედულება (ზისერმანმა 25 წელი დაჰყო კავკასიაში) ძირითადად ემყარებოდა, ერთი მხრივ, ხევსური მამაკაცის კოსტიუმის ორნამენტად ჯვრის მოტივის გამოყენებას, ხოლო, მეორე მხრივ, ხევსურეთში ევროპული ხმლის პირების შემონახვის ფაქტს.

„თეორიამ“ (მას მომხრეებიც და მოწინააღმდეგეებიც ჰყავდა), რომელიც ყოველგვარი საფუძველისა და ლინგვისტური, კონკრეტული მონაცემების შესწავლა-ანალიზის გარეშე იყო წამოყენებული, კარგა ხანს იარსება.

მეცნიერული საბუთიანობით მისი უარყოფა საბჭოთა ეთნოგრაფების წილხვედრ საქმედ იქცა (აკად. გ. ჩიტაია, პროფ. ვ. ბარდაველიძე...).

გარკვეულ იქნა, რომ კაცის (ასევე ქალის) ხევსურული ტალავარზე ანუ კოსტიუმზე ჯვარი ესთეტიკურ ფუნქციასთან ერთად მაგიურ-პროფილაქტიკურ დანიშნულებას ასრულებდა და მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ხევსურის უძველეს მსოფლმხედველობასთან; ამდენად, იგი (ჯვარი) ქრისტიანობაზე ადრინდელი წარმოშობისაა და საერთო არაფერი აქვს ჯვაროსნებთან.

ისიც გარკვეულია, რომ ხევსურული ტალავარი წარმოადგენს ქართული სამოსელის ისეთ ერთერთ ნაირსახეობას, რომელიც თავისი ცალკეული ელემენტებით გენეტიკურად უკავშირდება ქართველი ტომების წინაპაპათა ჩაცმულობის საწყის ფორმებს.

რაც შეეხება ხევსურეთში შემორჩენილი ევროპული წარმოშობის ცივ იარაღს, აქაც დიდი ხანია ყველაფერი გარკვეულია.

კავკასიაში ამგვარი იარაღის შემოტანის შესახებ ალ. კუზნეცოვი წერს:

«Большинство клинков, которые мне удалось увидеть в Хевсуретии, имели итальянские клейма или клейма знаменитой гурды (=გორდა—ავტ.). Известно, что в XIV—XVII веках из Генуи и Феррары сабельные клинки ввозились на Кавказ, через Феодосию. Клинки с клеймами «Давид Феррара» или «Андреа Феррара» высоко ценились на Кавказе. Сабли с клеймом «Ik Genoa» стоили 25 коров, в то время как русский клинок — две коровы» (Александр Кузнецов, «В стране меча и щита», ჟურნ. Вокруг света, 1975, № 1, გვ. 42).

ვინ არიან ფერარას გვარის მატარებელი იარაღის მკეთებელი ხელოსნები, ესეც ცნობილია.

იტალიის ქალაქ ფერარაში ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებიდან თავი გამოიჩინეს იარაღის, კერძოდ ხმლის პირების მკეთებლებმა, რომლებმაც, როგორც მიაჩნიათ, საცხოვრისის სახელის მიხედვით გვარად ფერარა დაარქვეს. მათ საკუთარი დამღაც გააჩნდათ, რაც ჩვეულებრივი მოვლენაა საერთოდ ხელოსნობაში.

ცნობილია აგრეთვე, რომ გერმანიაში, ლითონის ნაკეთობებით, კერძოდ კი ცივი იარაღის წარმოებით სახელგანთქმულ ქალაქ ზოლინგენში უშვებდნენ ხმლის პირებს ტვიფრით „Ferara“ (რაკიღა ფერარის იარაღი ითვლებოდა ევროპაში ყოველ და ბაზარზე დიდი გასავალი ჰქონდა).

აი, ასეთია მოკლედ ხევსურეთში არსებული ევროპული წარმოშობის იარაღის „ისტორია“. ხმლის სახელწოდება „დავითფერული“, დაკავშირებულია „დავით ფერარა-სთან“ ისევე, როგორც „ფრანგული“ ფრანგეთთან ანუ ევროპასთან. საქართველოში ძველად ევროპის ქვეყნებს ფრანგის ქვეყნებს ეძახოდნენ. ეს ხალხურ პოეზიაშიც ასახულა: ხომალდში ჩავჯექ, ზღვას გაველ, ფრანგის ქვეყნები ვნახეო, სულ დავიარე ხმელეთი, ვერ ვნახე შენი სახეო...

იკითხავთ, ამ ტრიციალურ ჭეშმარიტებებს რატომ გვიმეორებთო. აი, რატომ: გაზეთ „თბილისში“ (9.02.80 წ.) გამოქვეყნდა კლარა აბრამიას წერილი „მწერლის ღიმილი“, რომელშიაც ვკითხულობთ: „ცნობილია ჰიპოთეზა, რომ ხევსურები მონაწილეობდნენ ჯვაროსანთა ლაშქრობაში. ვაუკაცური სულის ადამიანების ოჯახებში დღესაც შეხვდებით ფრანგული მარკის (??) „ფერარას“ ფარეხს (??) ხაზი ჩვენია — ავტ.), რომლითაც (?) შეიარაღებულნი იყვნენ ჯვაროსნები. ხევსურთა ეროვნულ კოსტიუმებს დღესაც ამოქარგული აქვთ ჯვრები“.

იარაღზე, ასევე ხევსურული ტანსაცმლის ჯვრებზე ზემოთ მოგახსენეთ, ამას გარდა მოყვანილ ფრაზაში (ფრანგული მარკის „ფერარის“ ფარებს“ რომ თავი დავანებოთ) წამოყენებულია დღეს არავისთვის საჭირო კიდევ ერთი „სამშაო ჰიპოტეზა“, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ ხევსურები თურმე ჯვაროსანთა ლაშქრობის მონაწილენი არიან! მეცნიერული საფუძვლიანობით არსად თქმულა, რომ სხვა ქართველი ტომებისაგან გამოცალკავებით მაინცდამაინც ხევსურები „ქრისტეს საფლავის“ დამცველთა რიგებში მოვლინებოდნენ მაშინდელ მსოფლიოს! თუ ხევსურებს ავტორი ჯვაროსანთა შთამომავლად თვლის, ეს სხვაგვარად უნდა თქმულიყო.

ამავე სტატიაში ნახსენებია „ზემო ხევსურეთი“, რაც ასევე შეცდომაა, რადგან არ არსებობს ზემო და ქვემო ხევსურეთი.

1978 წ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობამ გამოსცა ბ. აბაშიძის წიგნი „მითოლოგიის საკითხები ქართულ ზეპირსიტყვიერებაში“, რომლის შესახებ პროფ. ზ. ჭუმბურიძემ გაზ. „ლიტერატურულ საქართველოში“ (11.05.79 წ.). დაბეჭდა საკმაოდ მკაცრი რეცენზია ამ წიგნზე, მაგრამ წიგნის ავტორს დამცველი გამოუჩნდა და ერთ ცოდვას მეორე დაემატა, ამის ნათელი მაგალითია რ. ბურჭულაძის წერილი „მეტი სიდინჯე და დაფიქრება“ (ჟურნ. „ცისკარი, 1971 წ. № 11. გვ. 151-153).

საიდან წარმოსდგება სიტყვა „დავითფერული“ ჩვენ ზემოთ ვნახეთ. ბ. აბაშიძე თავის წიგნში ამ სიტყვას ორად ყოფს და გვიმტკიცებს: „დავით + ფერული“ დავითის (აღმაშენებლის) ფერუნული, დავითის მოწონებულ-შექებული, დავით აღმაშენებლის სახელის მატარებელი ხმალია“ (გვ. 36-37).

რ. ბურჭულაძე ბოლომდე არ ეთანხმება ავტორს და „აზუსტებს“ მის აზრს. იგი წერს: „...დასახელებული კომპოზიტის (დავით + ფერული — ავტ.) შექმნის დროს „დავითი“ ჯერ კიდევ არ იყო გაყინული (??) სახელი და მას გამჭვირვალე მნიშვნელობა გაჰქონდა. ეს მნიშვნელობა შემონახული გვაქვს სულხან-საბა ორბელიანთანაც, სადაც (?) კეთხულობთ: „დავით სასურველი, გინა ნიჭი“ (გვ. 152). ყოველივე ამის გათვალისწინებით „დავითფერული“ უნდა გავიგოთ, როგორც კარგად (ანუ ნიჭიერად) დაფერილი ხმალი“. ავტორს ავიწყდება, რომ საბას „ქართულ ლექსიკონში“ „ნიჭ“-ს დღევანდელი მნიშვნელობა არა აქვს. „ნიჭი“ სახასთვის არის „საბოძვარი“. მაგრამ ეს თაფლი და შაქარია იმასთან შედარებით, რასაც ამის შემდეგ ბრძანებს წერილის ავტორი. იგი შეშფოთებულია: რატომ არ დაუჯერა ზ. ჭუმბურიძემ ბ. აბაშიძეს, რომ მეგრული ღორონ-ნთი (=ღმერთი) და ქართული ღორი სემანტიკურადაც და ეტიმოლოგიურადაც ერთი წარმომავლობისანი არიან, ისევე, მაგალითად, როგორც ტაო-ტაოსი-ტაბი-ღორი...

როგორც მკითხველი ხედავს, აქაც უზერხულია სერიოზული მსჯელობა, მაგრამ ორიოდე შენიშვნა მაინც უნდა გავაკეთოთ: როცა დავითფერულზე მსჯელობთ, უნდა თვითონ ის ხმალი ნახოთ: მას ლათინური ასოებით აწერია „Andrea Ferara“, David Ferara“ და არა „დავით ფერული“.

მეგრულ „ღორონთ“-ს რომ „ღორ“-ს უდარებთ, უნდა ახსნათ, რას ნიშნავს „ღორონთ“-ის მეორე ნახევარი „ონთ“ ანდა როგორ შევუთანხმოთ ამას უზენაესის ქართული სახელი „ღმერთ“-ის და სვანური „ლერბეთ“, რომლებშიაც სიტყვა „ღორ“ აღარ მეორდება?..

მაგრამ, რასაც ჩვენ მოვთხოვთ, ეს მეცნიერების სფეროა, ხოლო ზემოხსენებულ წიგნსა, მის დასაცავად გამოქვეყნებულ რეცენზიასა და მეცნიერებას შორის მართლა დიდი მანძილია.

ჩვენი ეს შენიშვნებიც ამ შეუწყნარებელმა კურიოზებმა გამოიწვია.

ალექსი ჭინჭარაული
რევაზ თოდუა

ჯილდოები ომის მონაწილეებს

ცნობილია ის დიდი წვლილი, რაც ქართველმა მწერლებმა შეიტანეს ფაშიზმზე გამარჯვების საქმეში. ბევრი ქართველი მწერალი გმირულად დაეცა ფრონტზე. ბევრის მკერდს ამშვენებს მთავრობის მაღალი ჯილდოები.

ქართველი პოეტური სიტყვა გამარჯვებისთვის აღფრთოვანებდა და რწმენას მატებდა ჩვენს ხალხს, ომის დროს შექმნილი ბევრი მაღალმხატვრული ნაწარმოები ჩვენი ლიტერატურის „ოქროს ფონდში“ შევიდა.

დიდ სამამულო ომში საბჭოთა ხალხისა და მისი შეიარაღებული ძალების გამარჯვების XXXV წლისთავთან დაკავშირებით საბჭოთა კავშირის ომის ვეტერანთა კომიტეტის პრეზიდიუმმა სამახსოვრო მედლებით დააჯილდოვა ომის მონაწილე ქართველი მწერლების ჯგუფი. დაჯილდოებულთა შორის არიან ალექსანდრე გომიაშვილი, ვახტანგ გორგანელი, აკაკი გეწაძე, რევაზ მარგიანი, გიორგი ნატროშვილი და გიორგი ცოცქიშვილი.

საიუბილეო საპატიო ჯილდოები ქართველ მწერლებს გადასცა საქართველოს დოსაააფის ცენტრალური კომიტეტის თავმჯდომარემ, საბჭოთა კავშირის გმირმა, გადმდგარმა გენერალ-ლეიტენანტმა ვ. ჯანჯღავამ.

წერილი რედაქციას

ძველი შეცდომების განმეორება

ეს ამბავი, ალბათ, ბევრ ადამიანს ეცინებოდა, ოღონდ ... ეს ამბავი ... ეს ... ...